અમાનત કી અદાયગી

ઈફાદાતઃ **હઝરત મુફતી અહમદ ખાનપુરી દા.બ.**

લીપ્યાન્કરઃ **મવલાના અબ્દુર્રહીમ અબ્દુર્રઉફ નાડા (સુરતી)**

કોમ્પોઝીંગઃ **સલીમ ઈસ્માઈલ રાવત**

પેશે લફઝ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيم

نحمدهٗ ونصلی علی رسوله الكريم امابعد

હઝરત અકદસ મુફતી અહમદ સાહબ ખાનપુરી દા.બ. કા રીયાઝુસ્સાલીહીન કા મકબૂલ દરસે હદીષ સાલોં સે મસ્જિદે અન્વાર મેં ચલ રહા હે ઔર બહુત સારે હઝરાત કો ઈસ્સે ફાઈદા પહુંચ રહા હે ખુસૂસી તૌર પર હમ જૈસે તલબા કો અલ્લાહ હઝરતે અકદસ કે ફૈઝ સે હમ સબકો મુસ્તફીઝ ફરમાયે. ઈન્હી દરસોં મે સે ઈસ દરસ કી ઈફાદિય્યત કો દેખતે હૂવે અલ્લાહ ને દિલ મે યે બાત ડાલી કે ઈસકો શાયે કિયા જાયે મખ્દૂમી વ મુરશીદી સે જબ ઈસ બાત કા ઈઝહાર કિયા તો અલ્હમ્દુલિલ્લાહ હઝરત વાલા નેં મસર્રત કા ઈઝહાર કરતે હૂવે દુવાઓં કે સાથ ઈજાઝત મહરમત ફરમાઈ ફલિલ્લાહિલ હમ્દુ વલહુશ્શુક્રૂ. આપ તમામ હઝરાત સે દુઆ કી દરખ્વાસ્ત હે કે અલ્લાહ ઈસ કો કબૂલ ફરમાકર આખિરત મેં મગ્ફિરત કા ઝરીયા બનાયે ઔર હઝરત અકદસ કી ઝિયાદા સે ઝિયાદા કદર દાની નસીબ ફરમાયે ઔર હઝરત અકદસ કે સાયે આતિફત કો ખૂબ સિહત ઔર આફિયત કે સાથ બાકી રખ્ખે આમીન.

ખાસ નોંધઃ ગુજરાતી જાન્નેવાલે હઝરાત કી સહૂલત કે લિયે બાઝ જગાહ ઉર્દુ કે મુશકીલ અલ્ફાઝોં કો બદલ કર ગુજરાતી કે આસાન અલ્ફાઝ લિખે હે. ઈસ લિયે તમામ કારિઈન ઈસકો ઉર્દુ અદબ કા રિસાલા ન સમઝે બલ્કે દીન કી બાત કો સમજને ઔર સમજાને કા રિસાલા સમઝેં.

ફકત તાલિબે દુઆ
અબ્દુર્રહીમ સુરતી નાડા.

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡم

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰہِ نَحۡمَدُہٗ وَنَسۡتَعِینُہٗ وَنَسۡتَغۡفِرُہٗ وَنَعُوۡذُ بِاللّٰہِ مِنۡ شُرُوۡرِ أَنۡفُسِنَا وَمِنۡ وَسَیِّئَاتِ أَعۡمَالِنَا، مَنۡ یَہۡدِہِ اللّٰہُ فَلَا مُضِلَّ لَہٗ، وَمَنۡ یُضۡلِلۡہُ فَلَا ہَادِيَ لَہٗ، وَأَشۡہَدُ أَنۡ لَّا إِلٰہَ إِلَّا اللّٰہُ وَحۡدَہٗ لَا شَرِیۡکَ لَہٗ، وَأَشۡہَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبۡدُہٗ وَرَسُوۡلُہٗ، صَلَّی اللّٰہُ عَلَیۡہِ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَأَصۡحَابِہٖ وَبَارِکۡ وَسَلِّمۡ تَسۡلِیۡمًا کَثِیۡرًا کَثِیۡرًا۔ امابعد.

અમાનત કી અદાયગી આજ જિસ જિસ કે પાસ જો ઝિમ્મેદારી હે એહલે ઈલ્મ કે પાસ ઈલ્મ કી ઝિમ્મેદારી હે એહલે માલ કે પાસ માલ કી ઝિમ્મેદારી હે હર આદમી કે પાસ ઉસ કા વુજૂદ ઉસકા જિસમ ઉસ્કે આઝા ઉસ્કી સલાહિયતે યે સારી ચીઝે હમારે પાસ અલ્લાહ કી અમાનતે હે ઔર ઈન અમાનતો કી અદાયગી ઔર ઉનકા હક અદા કરને કી ઝિમ્મેદારી હમ પર આયીદ હોતી હે અગર ઉસ્કી અદાયગી મે હમ કોતાહી કરેગે તો અલ્લાહ કી ગિરિફત હોગી હર એક કે પાસ અલ્લાહ કી કોઈ ન કોઈ અમાનત મૌજૂદ હે ઈસ લિયે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઈરશાદ ફરમાયા કે હર એક તુમ મે સે ઝિમ્મેદાર હે ઔર ઈસ કી ઝિમ્મેદારી ઉસ કે હવાલે કી ગયી ઔર ઉસ્કી ઝિમ્મેદારી કે મુતાલ્લિક સવાલ કિયા જાયેગા ઈસી લિયે ઉલ્માને લિખ્ખા હે કે અગર કોઈ એક ફર્દ ભી આપકી નિગરાની મે નહી હે તબ ભી આપ અપને જિસમ પર અપને આઝા પર અપની સલાહિયતો પર નિગરાન હે ઔર ઉન્કો અલ્લાહ કે બતલાયે હૂવે અહકામ કે મુતાબિક ઈસ્તેમાલ કરના હે હર શખ્સ કો ઈસ અમાનત કો અદા કરને કા એહતેમામ કરના ચાહિયે.

આયતે અમાનત કા શાને નુઝૂલ યે આયતે કરીમા કા એક ટુકડા હે જો મૈને આપકે સામને પૈશ કિયા જબ મક્કા મુકર્રમા ફતહ હૂવા ઔર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને કાબાતુલ્લાહ કે અંદર તશરીફ લે જાને કા ઈરાદા ફરમાયા તો

કાબાતુલ્લાહ કી ચાબી રખને વાલે હઝરત ઉસ્માન બિન તલ્હા (રદી) થે ઉનકો રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને હુકમ દિયા કે ચાબી લે આવો એક વકત વો ભી થા કે હિજરત સે પેહલે એક મરતબા રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને કાબાતુલ્લાહ કે અંદર દાખલા કા ઈરાદા ફરમાયા ઔર ઈનસે આપને મુતાલબા કિયા કે ખોલ દે તાકે અંદર જા સકૂ ઉન્હોંને મના ફરમાયા ઈન્કાર કર દિયા થા ઉસ વકત રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા થા કે ઉસ્માન એક વકત આયેગા કે યે ચાબી મૈરે પાસ હોગી ઔર મે જિસ્કો ચાહૂ અતા કરુંગા.

કાબાતુલ્લાહ કી મુખ્તલિફ ખિદમતેં અલ્લાહ ને અપને નબી કી ઝુબાને મુબારક સે નિકલી હૂવી યે બાત પૂરી ફરમાયી ફતહે મક્કા કે મૌકા પર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઈન કો ચાબી લાને કા હુકમ દિયા ઉન્હોને ચાબી લાકર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે હવાલે કી રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને કાબા કા દરવાજા ખોલા ઔર અંદર તશરીફ લે ગયે જબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ બાહર તશરીફ લાયે તો તમામ મક્કા વાલે હરમ કે અંદર જમા હો ચૂકે થે ઔર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે દસ્તે મુબારક મે ચાબી થી કુરૈશ એક કબીલા થા જિસ કે માતહત મુખ્તલિફ ખાન્દાન થે ઔર હર ખાન્દાન કે મુતાલ્લિક કોઈ ન કોઈ ઐસી ખિદમત થી જિસ કો વો ખાન્દાન અપને લિયે સરમાયે ફખ્ર સમજતા થા ચુનાન્ચે કુરૈશ મે બનૂ હાશિમ જો રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ખાન્દાન થા ઉનકે ઝિમ્મે હાજીયો કો પાની પિલાને કી ઝિમ્મેદારી થી ઔર બનૂ શૈયબા કે ઝિમ્મા કાબાતુલ્લાહ કી ચાબી ઈન કે પાસ રહા કરતી થી.

ઈસ્લામ કી વસી ઝરફી જબ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફતહે મક્કા કે મૌકા પર કાબા કે અંદર સે નમાઝ પળકર બાહર તશરીફ લાયે આપકે દસ્તે મુબારક મે કાબા કી ચાબી થી હઝરત અલી (રદી) ને ખડે હોકર દરખ્વાસ્ત કી ઔર અર્ઝ કિયા કે યા રસૂલુલ્લાહ યે ચાબી આપ હમે ઈનાયત ફરમાયે તાકે હમારે પાસ જિસ તરહ હાજીયો કો પાની પિલાને કા મનસબ હે ઈસી તરહ યે કાબાતુલ્લાહ કી ચાબી યાની કાબા કી હિજાબી દરબાની કા ભી મનસબ હમેં હાસિલ હો જાયે ઉસ મૌકા પર અલ્લાહ ને યે આયતે કરીમા નાઝિલ ફરમાયી સૂરે નિસા/૫૮ કે અલ્લાહ આપકો યે હુકમ કરતે હે કે આપ અમાનતો કો અમાનત વાલો કે હવાલે કરે ચુનાન્ચે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને બાવૂજૂદ ઈસકે કે હઝરત અલી (રદી) ને બનૂ હાશિમ કી તરફ સે નુમાઈન્દા બન કર મુતાલબા કિયા થા ફિર ભી ચાબી હઝરત ઉસ્માન બિન શૈયબા (રદી) કે હવાલે કી યે ફરમાતે હૂવે કે યે મૈં નહીં દે રહા હૂં બલ્કે અલ્લાહ કી તરફ સે હે ઔર કહા કે યે ઈસ તરહ લિજીયે કે યે આપકે ખાન્દાન મે હમેશા હમેશ કે લિયે રહેગી ગોયા યે ચાબી હી નહી દી બલ્કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને સાથ મે બશારત ભી સુનાઈ કે આપકા ખાન્દાન કિયામત તક બાકી રહેગા.

અમાનત કા માયના ઉર્ફે આમ્મે ખૈર ઈસ આયત મે અલ્લાહ ને અમાનત કી અદાયગી કા હુકમ ફરમાયા અમાનત કા એક મખ્સૂસ મફહૂમ હે જિસકો હમ અપને ઝહનોં મે બિઠાયે હૂવે હે કે એક રકમ હે કુચ્છ પૈસે હે જિનકો મૈને આપકે હવાલે કિયા ઔર કહા કે ઈસે આપ અપને પાસ રખીયે જબ મૈં ચાહૂંગા આપસે માંગ લૂંગા ઔર જબ મુજે જરૂરત પૈશ આયી મેને અપની રકમ કા મુતાલબા કિયા જો રકમ મેને આપકે હવાલે

કી થી વો જૂકી તૂં વાપસ કર દી ઈસ્મે કોઈ તસર્રુફ નહી કિયા તો હમ યે સમજતે હે કે ઈસ્કા નામ અમાનત હે.

અમાનત કે માયના કે અંદર બડી વુસ્અત હે અમાનત કા અસલ મફહૂમ કિસી મામલા મે કિસી કે ઉપર એતેમાદ કરના ઉસકા નામ હે અરબી ઝૂબાન મે અમાનત કુર્આન મે ભી યે લફ્ઝ ઈસ માના મે ઈસ્તેમાલ હૂવા હે સૂરે અહઝાબ/૭૨ કે જબ હમને યે અમાનત પૈશ કી થી આસમાનો પર ઝમીનો પર ઔર પહાડો પર તો ઉન્હોને ઈસ અમાનત કો ઉઠાને સે ઈન્કાર કર દિયા ઔર અપની કમઝોરી કો જાહિર કિયા ઔર ઈન્સાન ને ઈસ અમાનત કો ઉઠા લિયા બેશક ઈન્સાન બડા જાલિમ ઔર જાહિલ થા.

અમાનત કા માયના કુર્આને કરીમ કી ઈસ્તિલાહ મે તો યહા અમાનત સે કયા મુરાદ હે ઉલમાને ઔર મુફસ્સિરીન ને લિખ્ખા હે કે અમાનત કા મતલબ યહા પર યે હે કે અલ્લાહ કી તરફ સે એક મખ્સૂસ કિસમ કી ઝિંદગી દૈને કી પેશકશ કી ગયી કે આપકો એક ઐસી ઝિંદગી દી જાયેગી જિસમે આપકો ઈસ બાત કા ઈખ્તિયાર રહેગા કે અગર ચાહે તો અલ્લાહ કી ઈતાત ઔર ફરમાં બરદારી કરે ઔર ઉસ્કી ઈતાત ઔર ફરમાં બરદારી કરકે અલ્લાહ કી રજામંદી ઔર ખૂશ્નૂદી હાસિલ કરે ઔર જન્નત કી હમેશા કી રાહતો કે અંદર પહુંચે ઔર અગર આપ ચાહે તો ઈસ ઝિંદગી કો અલ્લાહ કી નાફરમાની મે ગુનાહો મે ગુજાર કર અલ્લાહ કી નારાઝગી મૌલ લે ઔર ઈસ કે નતીજે મે હમેશા કે લિયે જહન્નમ મે જાયે યે ઈખ્તિયાર વાલી આઝમાઈશ વાલી ઝિંદગી જો હમે અતા કી ગયી ઈસી કો કુર્આને પાક કે અંદર અમાનત સે તાબીર કિયા ગયા હે.

અહકામે ઈલાહી કી દો કિસ્મે દેખીયે અલ્લાહ કી તરફ સે જો અહકામ દિયે જાતે હે વો દો કિસમ કે હે.

૧.તકવીની. ૨.તશરીયી.
૧.અહકામે તકવીની તકવીની અહકામ કા મતલબ યે હોતા હે કે અલ્લાહ કી તરફ સે ઉસ્કી મખ્લૂક કો બાઝ એૈસી ચીઝોં કા પાબંદ બનાયા જાતા હે કે જિસ કા અંજામ દેના ઉનકે લિયે જરૂરી હે ગોયા ઉનકો અંજામ દેને મે વો મજબૂર હે ઈન કે ઈખ્તિયાર કા કોઈ દખલ નહી.
અલ્લાહ ને સૂરજ કો પૈદા ફરમાયા ઈસ કી ડયૂટી મુકર્રર કરદી કે ઈસ વકત તુજે તુલૂ હોના હે હમારી મખ્લૂક કો રોશની હરારત ઔર ગરમી પહુંચાની હે ઉનકી ઓર ઝરૂરતો મે કામ આના હે ઔર ફુલાં વકત ગુરૂબ હોના હે ઈસી તરીકા સે આસમાન કો પૈદા ફરમાયા આસ્માન કે લિયે એક ડયુટી મુકર્રર કરદી ગયી જિસ કે યે ફવાઈદ અલ્લાહ કી મખ્લૂક કો પહુંચ રહે હે ઝમીન કો પૈદા ફરમાયા યે જો સારી મખ્લૂકાત હે દરખ્ત ઈસી તરીકા સે જાનવર ગાય બેલ વગૈરા કો હમારી ઝરૂરતો કે વાસ્તે હમારે ફાયદે કે લિયે પૈદા કિયા.
અબ અગર યે ગાય ચાહે કે અપના દૂધ દૈને સે ઈન્કાર કરદે તો યે ના મુમકીન હે યાની યે જો ગિજા ખાયેગી તો ઈસ ગિજા કે નતીઝે મે દૂધ અપને આપ બન હી જાયેગા દૂધ કા બનાના ન બનાના ઉસ્કે ઈખ્તિયાર મે નહી હે સૂરજ યે ચાહે કે વો તુલૂ ન હો યા ગુરૂબ ન હો તો યે ઉસ્કી અપની મર્ઝી પર મુન્હસિર નહી હે ઉસ્કી એક ડયુટી હે ઈસમે કોઈ તરમીમ ઔર કોઈ બદલાવ કરને કા ઉસકો કોઈ હક નહી હે ઈસ તરહ કી ચીઝેં જો મખ્લૂકાત સે મુતાલ્લિક હે જિસકો હમ કાનૂને કુદરત કેહતે હે ઉસી કો તકવીની અહકામ સે તાબીર કિયા જાતા હે.
ઈન્સાન કે સાથ ભી બાઝ એૈસી ચીઝેં લગી હૂવી હે જો તકવીનીયાત કે કબીલ સે હે મસલન અલ્લાહ ને દેખને કે વાસ્તે આંખ પૈદા ફરમાયી સુનને કે વાસ્તે કાન પૈદા ફરમાયે બાતચીત

કરને કે વાસ્તે ઝુબાન પૈદા ફરમાયી અબ અગર હમ ચાહે કે દેખને કા કામ ઝુબાન સે લે યા સુનને કા કામ આંખ સે લે યા બોલને કા કામ કાન સે લે ઐસા નહી કર સકતે યે તકવીની અમ્ર હે કાનૂને કુદરત હે કે અલ્લાહ ને આંખ દેખને કે વાસ્તે દી હે તો દેખને કા કામ હમ આંખ સે હી કર સકતે હે આંખ કે અલાવા કિસી ઔર ઉઝવ સે યે કામ નહી હો સકતા.

૨.અહકામે તશરીયી તશરીયી કા મતલબ યે હે કે અલ્લાહ ને ઈન્સાન કો જો ઝિંદગી અતા ફરમાયી તો અલ્લાહ ને ઉસકો અપની ઝિંદગી મે ઈખ્તિયાર દિયા અલ્લાહ ને અપની શરીઅત નાઝિલ ફરમાયી ઔર ઈસ શરીઅત કે ઉપર અમલ કરને ન કરને કા ઈખ્તિયાર દિયા ગયા કે હમ અપની મરઝી સે ચાહે તો અમલ કરે ચાહે તો અમલ ન કરે હાં યે જરૂર બતલા દિયા કે અમલ કરને પર અલ્લાહ કી રજામંદી ઔર ખૂશનૂદી હાસિલ હોગી ઔર આખિરત કી હમેશા રેહને વાલી ઝિંદગી મે જન્નત મિલેગી ઔર અમલ ન કરને પર અલ્લાહ કી નારાઝગી ઔર જહન્નમ મિલેગી ઈસ્કો તશરીયી અહકામ કેહતે હે.

અલ્લાહ ને ઈન્સાન કો જો કામ કરને ઔર ન કરને કા ઈખ્તિયાર દિયા હે ઉસકો તશરીયી અહકામ કેહતે હે જૈસે ઝુબાન કો બોલને કે લિયે બનાયા તો ઉસ્મે અલ્લાહ ને જો અહકામ ઈન્સાન કો દિયે કે ઝુબાન કો કૈસે ઈસ્તિમાલ કરે ઔર કહા ન કરે યાની ઝુબાન ભી એક અમાનત હે ઝૂબાન સે અલ્લાહ કી તારીફ કરો અલ્લાહ કા ઝિકર કરો કુર્આને પાક કી તિલાવત કરો કિસી કો ફાઈદા પહુંચે ઐસી બાત કરો ઔર ઐસી બાત મત કરો જિસ્સે અલ્લાહ નારાઝ હોતા હો જૂઠ મત બોલો ગીબત મત કરો કિસી પર બોહતાન મત બાંધો કિસી કો ગાલી મત દો ઈસ સિલસિલે મે અહાદીષ કે અંદર બાકાઈદા

તાકીદ કી ગયી હે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા બુખારી શરીફ મુસલમાન વોહે કે જિસ કી ઝુબાન ઔર હાથ સે લૌગ મહફૂઝ રહે ઔર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા બુખારી શરીફ કે જો શખ્સ મુજે અપને દૌનો જબડોં કે દરમીયાન જો ચીઝ હે યાની ઝુબાન ઔર દૌનો રાનો કે દરમીયાન જો ચીઝ હે યાની શરમગાહ ઈસ કી ગારન્ટી દૈતા હો તો મે ઉસ્કો જન્નત કી ગારન્ટી દૈતા હૂં.

હઝરત ઉકબા બિન આમિર (રદી) ને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે સવાલ કિયા એ અલ્લાહકે રસૂલ કોન્સી ચીઝ મે નજાત હે તો રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને તીન ચીઝેં બતાઈ થી ઈન મે સે પેહલી ચીઝ થી કે અપની ઝુબાન કો કાબૂ ઔર કન્ટ્રોલ મે રખ્ખો તુમ્હારા ઈસ પર કન્ટ્રોલ હોના ચાહિયે.

ઝુબાન અલ્લાહ કી અમાનત હે ઈસ કો હમેં વહીં ઈસ્તેમાલ કરના હે જહા ઈસ્તિમાલ કરને કા અલ્લાહ ને હમે હુકમ ઔર ઉસ્કી ઈજાઝત દી હે જહા ઈસ્તિમાલ કરને સે મના કિયા હે વહા અગર ઈસ્તિમાલ કરેગે તો ઈસ કો ખિયાનત કહેગે.

ઈસી તરીકા સે કાન અલ્લાહ કી અમાનત હે ઔર હાથ અલ્લાહ કી અમાનત હે ઔર યે સારે આઝા હર ઉઝવ અમાનત હે હમારી પૂરી ઝિંદગી અમાનત હે હમે અપની ઝિંદગી ઈસી કામ મે લગાની હે જિન કે કરને કા અલ્લાહ ને હુકમ દિયા હે જિન કે કરને સે મના કિયા ઉન સે ઈન આઝા કો બચાના હે યે હમારી ઝિમ્મેદારી હે ઈન ચીઝોં મે જિન સે અલ્લાહ ને મના કિયા હે અપની ઝિંદગી કો સર્ફ કરેગે ખર્ચ કરેગે તો યે ખિયાનત શુમાર કી જાયેગી.

અદાયે અમાનત કી તાકીદ અમાનતદારી કિતની ઉચી ખુબી હે ઔર ઉસ્કી કયા એહમીય્યત હે યે ઘપલોં ઔર ઘોટાલોં કે ઈસ

ઝમાના મે જિસ મે પૂરે સાલ કો ઘપલોં કા સાલ કા નામ દિયા જાતા હો જિતના ખુલ કર સામને આ ગયા હે શાયદ આજ સે પેહલે ઈસ કી એહમીય્યત ઈતની વાઝે ન હૂવી હો ઈસ્લામને તો પેહલે હી દિન સે ઉસ્કી એહમીય્યત કો ન સિર્ફ તસ્લીમ બલ્કે ઉજાગર કિયા હે મુખ્તલિફ અંદાઝ ઓર પેહલૂઓં સે ઈસ કો વાઝેહ કિયા ગયા હે જૈસા કે ઈસ કિતાબ કે પળને સે અંદાઝ હોગા અમાનત કે લફઝ મે કિતની ગેહરાઈ છુપી હૂવી હે યે ભી માલૂમ હોગા તકરીબન રોજાના કે પૈશ આને વાલે ઓર શરમ સે સર જુકા દૈને વાલે વાકિયાતને યે બાત ચમકને વાલે સૂરજ કી તરહ રોશન ઓર વાઝેહ કરદી હે કે અમાનતદારી ઈતની ઉંચી સિફત હે કે ઈસ્કે ના હોને સે ઈન્સાન ઝિલ્લત કી કિતની ગેહરી ખાઈ મે ગિર જાતા હે ચાહે વો અપને આપ મે કિતના હી બળા હો ઓર ઈસ સિફત કે હોને સે ઈઝઝત કી ચોટી પર જાતા હે ચાહે વો અપને આપ મે કિતના હી છોટા હો ગોયા ઈસ્કા ન હોના બળો કો છોટા ઉસ્કા હોના છોટોં કો બડા બના દૈના હે.

ઈન્સાન બાઝ અવકાત કિસી સિફત કે હાસિલ કરને મે ચાહ કર ભી ઈતની દિલચસ્પી ઈસ લિયે નહી લૈતા કે ઈસ્કો ઉસ્કી એહમીય્યત કા ઠોસ ઈલ્મ ઓર સહી પેહચાન નહી હોતી એક ઈમાન વાલે કે લિયે ખુદા ઓર રસૂલ કી બાત સે બળકર કુછ નહી હોના ચાહિયે સરકારી ઓર ગૈર સરકારી દફાતિર ઓર તિજારતી ઈદારોં મે અમાનતદાર ઈન્સાન કી કિતની કદરો કીમત ઓર ડિમાન્ડ હે યે હર શખ્સ જાન્તા હે ખિયાનત કરને સે ઈન્સાન કો વકતી તૌર પર દુનીયા કા કોઈ મામૂલી ફાઈદા ઝરૂર હો જાતા હે લૈકીન જબ રાઝ ફાશ હોતા હે તો સર છુપાના મુશ્કિલ હો જાતા હે જિસ્કી વજહ સે દુનીયા કા ભી હમેશા કા નુકસાન ભુગત્ના પડતા હે.

નુબુવ્વત સે પેહલે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા સાદિકો અમીન કા લકબ મહઝબે ઈસ્લામને ઐસે ઐસે અમાનતદાર પૈદા કિયે હે જો બજાયે ખૂદ એક કાબિલે ફખર ઔર ઈત્તેબા કે લાઈક અમ્ર હે સરકારે મદની ફિદાહુ અરબી વઉમ્મી કો નુબુવ્વત સે પેહલે હી પૂરા મક્કી સમાજ આપકે નામ મુબારક સે ઝિયાદ અસ્સાદિકુલ અમીન સે પેહચાન્તા થા ખલીફાયે અવ્વલ યારે ગાર હઝરત સિદીકે અકબર (રદી) કો બૈતુલ માલ મે સે હક્કે મેહનત લૈના ગવારા નહી વફાત કે વકત અપના એક બાગ ઈસ હક્કે મેહનત કી તલાફી કે લિયે બૈતુલ માલ કો વકફ કર જાતે હે બહવાલાયે ફજાઈલે આમાલ ૧/૫૯ જો હઝરત ઉમર (રદી) ઔર હઝરત ઉસ્માન (રદી) જૈસે હઝરાત કી ઈજતેમાઈ મુત્તફકા રાઈ સે કમ સે કમ દરજો કા ઝરૂરત જિતના લૈના શુરૂ કિયા થા જિસ મે મહીને મે એક મરતબા મીઠા બનને કી ભી ગુંજાઈશ નહી થી મગર યે કે રોજાના કે ઝરૂરત જિતના ખર્ચ મે સે કુછ કુછ કાટા જાયે દૂસરી જાનિબ એહસાસે ઝિમ્મેદારી ઈતના ઝબરદસ્ત હે કે ઝકાત કે મામલા મે એક રસ્સી કી છૂટ દેને કે લિયે તય્યાર નહી હે.

યે અમાનત હી કા અસર હે કે આદમી કો ઝિમ્મેદારી કા એહસાસ હો સહુલતોં કા ઝરૂરત કે મુતાબિક ઈસ્તેમાલ હો ઉસૂલો ઝવાબિત ઔર આયીન સે હટ કર કિસી કી કિસી તરહ રિઆયત કે લિયે તય્યાર ન હો અગર યે બાતેં પૈદા હો જાયેં ઔર મુલ્કમે ઔર પૂરી દુનીયા કે લેવલ પર ઔર મુલ્ક કે તમામ સરકારી ઔર ગૈર સરકારી શોબોં ઔર ઈદારોં મે ઈન કા એહતેમામ હોને લગે તો દુનીયા બરસોં કી તરક્કી લમ્હોં મે કર જાયે હુકૂમત કી ગદીયોં ઔર કુરસીયોં પર બેઠ કર તરક્કી કે બડે બડે બોલ બોલને વાલે હી અગર દુનીયા ભર કી ઈન ખિયાનતોં કે સાથ તરક્કી દિલા સકતે તો આજ મુમાલિક કભી

ભી ઈસ પોઝીશન મે ન હોતે જૈશે હમારા મુલ્ક હિન્દુસ્તાન જહાં ઘપલો કી તારીખ માશાઅલ્લાહ ઈતની બડી હે કે અગર કોઈ સિર્ફ ઉન્કી મુખ્તસર ફેહરિસ્ત હી તય્યાર કર લે તો કઈ બડી બડી કિતાબોં કા એક કીમતી દસ્તાવેઝ તય્યાર હો જાયે ઔર તફસીલાત કી નઝર તો શાયદ કઈ લૌગોં કી ઝિંદગીયાં હો જાયેં.

ઈસ્લામ કે બેહતરીન દૌર કી તારીખ મુલ્ક કા ઈન્તેજામ પબ્લીક કા ખાના પીના બૈકારી કા ન હોના હાકિમોં કી અમાનતદારી ઔર પબ્લીક કી વફાદારી વગૈરા વગૈરા ઉમૂર કા મુકાબલા બાદ કે ઝમાનોં ઔર આજ કે ઝમાના સે કિયા જાયે તો હરગિઝ હરગિઝ કોઈ જાળ નહી બેઠ સકતા પેહલે કે હુકમરાનોં કી અમાનતદારી કે સચ્ચે વાકિયાત બતાયે જાયેં તો આજ કોઈ ઉન કો માનને કે લિયે તય્યાર ન હો કયૂં કે આજ કે માહોલને ઈસ કો મુશ્કિલ બના દિયા હે.

મુલાઝમત મે સહુલીયાત કા સહી ઈસ્તિમાલ યહાં પહુંચ કર મુનાસિબ માલૂમ હોતા હે કે દો બાતેં હમારે ઈલ્મી વ મઝહબી હલકે સે ભી કી જાયેં હર શખ્સ અપને તૌર પર ફેસ્લા કર લે કે જિસ મસ્જિદ યા મદ્રસા ઔર મકતબ સે વો મુતાલ્લિક હે જો સદર કી હેસીય્યત સે હો મુતવલ્લી ઔર મેમ્બર કી હેસીય્યત સે હો યા મુદર્રીસ ઈમામો મુઅઝઝીન કી શકલ મે હો વહાં રેહતે હૂવે અમાનત કે તકાઝોં કો કિતની હદ તક પૂરા કર રહા હે કામ કે લિયે જિતના વકત તે હૂવા હે કયા વો પૂરા વકત કામ મે ગુઝર રહા હે મસાજિદ મદારિસ મકાતિબ કી જો ચીઝેં ઔર સહુલીય્યાત હમારે લિયે તય્યાર કી જાતી હે મસલન કમરે પંખે બિજલી તનખ્વાહ વગૈરા ઉન્કા જાતી ઈસ્તિમાલ કરને સે હમ કિતની એહતીયાત બરત્તે હે.

બાઝ જગહ તો ઐસે વાકિયાત ભી પેશ આયે કે મુદર્રીસ

સાહબ યા ઈમામ સાહબ કા ઈન્તિકાલ હો ગયા યા કિસી દૂસરી જગહ ખિદમત કરને લગે લૈકીન મસ્જિદ મકતબ યા મદ્રસા કા ઘર છોડને કે લિયે તય્યાર નહી મુતવલ્લીયાન અરાકીને શુરાહ વગૈરા ભી કહીં ન કહીં કિસી ન કિસી તરહ મુલવ્વસ હો જાતે હે ઈન જગહોં પર વારિસીને અમ્બીયા ઉલમા કા વકાર જિતના ભી ખરાબ હો બિલ્કુલ ઠીક હે ફિર કયૂં કર હમારે વાઝો નસીહત મે તાસીર પૈદા હોગી હમારે અકાબિર ઔર અસ્લાફ કી જો ઝિંદગીયાં કિતાબોં મે હે કોઈ હમારી ઝિંદગીયોં મે ઢુંઢે તો કયા વો કામીયાબ હોગા કયા મદારિસ મે આમ તૌર પર ઐસા નહી હોતા કે મુદર્રીસ સાહબ રોજાના યા અકસર દસ પંદર મિનટ દૈર સે પહુંચતે હે અગર રોજાના કે ઈન દસ મિનટો કો જોડા જાયે તો મહિના કી એક દિન કી ઔર સાલાના દસ દિન કી ગૈર હાઝરી હોતી હે હમ અપને આપ તો ઉન્કી તનખ્વાહ કયા કટવાતે મુન્તઝિમીન અગર ઐસા કુછ કરના ચાહે તો હમ આગ બગોલા હો જાતે હે કયા અમાનતદારી કા યહી તકાજા હે? અમાનતદારી કા તકાજા તો યે થા કે હમ વો કરતે જો હઝરત મઝહર સાહબ નાનોત્વી ઔર હઝરત મવલાના ખલીલ અહમદ સાહબ સહારનપુરી (રહ) કરતે થે લૈકીન ઐસા કહાં મુમકીન હે યે મસાઈલ હમારે લિયે થોડે હી હે યે તો સિર્ફ ઉન્હી હઝરાત કે લિયે થે બડે અફસોસ કી બાત હે કે ઉન હઝરાત કી ઝિંદગીયોં કા મુતાલા કરને કે બાદ ભી હમારે અંદર ઈન હઝરાત કી પેરવી કા ખિયાલ તક પૈદા નહી હોતા હમારા અંદાઝ ઔર અમલ કરને કા ઢંગ યે બતાતા હે જૈસે યે સચ્ચે વાકિયાત નહી મન ઘડત કહાનિયાં હે ફિર કયૂં હમ યે ખૂબી સાગીરદોં ઔર અવામ મે મુન્તકિલ કર સકેંગે યાં કોઈ યે તો નહી કેહ સકતા કે ઈસ કી વજહ અમાનત કી એહમીય્યત કી ના વાકિફીય્યત હે હાં યે હો

સકતા હે કે અમાનત કી એહમીય્યત હમારે જિન બુર્ઝુગોંને અપને અમલ સે ઉજાગર કી યા તો હમને ઈનકી ઝિંદગીયોં કા મુતાલા નહી કિયા યા હમેં ઈન હઝરાત સે અકીદત મે કમી હે. હમારા જો દૂસરા તબ્કા હે યાની તાજિરોં કા વો યા મુલાઝિમોં કા ઈન્સે ભી અર્ઝ હે કે આપ કી તિજારત ઔર મુલાઝમત કે દરમીયાન અમાનતદારી કે તકાઝે આપ સે ભી કુછ ઉમ્મીદ રખતે હે મામલાત કી સફાઈ નાપ તોલ મે કમી ન કરના વાદા પૂરા કરના ઐબ વાલા માલ ન થોપ દૈના અવકાતે મુલાઝમત કી પાબંદી કરના કામ ચોરી ન કરના સહુલીયાત કા ખૂદ કે લિયે ઈસ્તિમાલ ન કરના હક સે ઝિયાદા તનખ્વાહ ન લૈના વગૈરા બહુતસી ચીઝેં.

આયે હમ સબ મિલ્કર અહદ કરેં કે અબ તક કી કોતાહીયોં કી તલાફી કરેગે ઔર આયીન્દા અમાનત કે તકાઝોં સે હટ કર કોઈ કામ નહી કરેગે.

માલ ભી હમારે પાસ અલ્લાહ કી અમાનત હે માલ અલ્લાહ કી અમાનત હે હમ તો યે સમજતે હે કે માલ હમને કમાયા માલ હમારા હે જિસ તરહ ચાહે હમ ખર્ચ કરેં કોઈ રોક ટોક નહી ઐસી બાત નહી હે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા તિરમિઝી હદીષ/૨૬૦૧ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઉમર (રદી) હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન મસઉદ સે રિવાયત નકલ કરતે હે કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા કે ઈન્સાન કે પાઉ કિયામત કે દિન અલ્લાહ કે સામને સે હટ નહી સકેગે જબ તક ઈન પાંચ ચીઝોં કે મુતાલ્લિક સવાલ ન કિયા જાયે ૧.ઉમર કહાં ગુઝરી કહાં ખર્ચ કી. ૨.જવાની કે મુતાલ્લિક કે જવાની કી તાકતોં કો કહાં લગાયા. ૩.માલ કહાં સે ઔર કૈસે કમાયા. ૪.માલ કહાં ઔર કૌન્સી જગ્હોં પર ખર્ચ કિયા. ૫.જો ઈલ્મ સિખા ઈસ પર કયા અમલ

કિયા.

માલ કમાને ઔર ખર્ચ કરને દૌનો મેં હમ મુકલ્લફ હે કમાને કે મુતાલ્લિક ભી હમ કો આઝાદ નહી છોડા ગયા કે જિસ તરહ ચાહે માલ બટોરે જમા કરે નહી ભાઈ બલ્કે કમાને કે બારે મે અલ્લાહ કી તરફ સે બાકાઈદા અહકામ દિયે ગયે કે કમાને કે જાઈઝ તરીકે કૌન્સે હે? ઈન્સે કમાયેં ઔર માલ આજાને કે બાદ ઈસકો ખર્ચ કરને કે અંદર ભી હમે ઈખ્તિયાર નહી દિયા ગયા જરૂરતોં કે અંદર જરૂર ખર્ચ કર સકતે હે અગર ખાને કી હમારી જરૂરત દસ રૂપિયા સે પૂરી હો સકતી હે ઔર હમ ખાને હી મે ઈસ્તિમાલ કરતે હે સિનેમા દેખને મે ઈસ્તિમાલ નહી કરતે લૈકીન જરૂરત જો દસ રૂપિયા મે પૂરી હોતી થી હમ પંદરા મે પૂરી કરેગે તો ઈસ કો શરીઅત કી ઈસ્તિલાહ મે ફુઝૂલ ખર્ચી કહા જાતા હે ઔર ફુઝૂલ ખર્ચી કો હરામ કરાર દિયા ગયા હે.

જરૂરતો મે મિકદારે જરૂરત સે ઝિયાદા ખર્ચ કરના ભી ઈસ્રાફ હે આપકો પહેનને કી જરૂરત હે ઉમ્દા લિબાસ પહેનના ચાહતે હે કોઈ બાત નહી પહેન લિજીયે લૈકીન ઈસમે આપ ફુઝૂલ ખર્ચી નહી કરેગે આપ કો મકાન કી જરૂરત હે જરૂર બનાયે લૈકીન ફુઝૂલ ખર્ચી સે બચીયે આજકલ મકાનોં કે અંદર કયા હો રહા હે લાયાની (વો બાતે જિસ્સે ના દુનીયા કા ના દીન કા ફાયદા હોં) કા એક ઢેર હે આપ દેખેગે કે મકાનોં કે અંદર ઐસી બેશુમાર ચીઝેં હે જો કિસી કામ કી નહી ન વો ખાના પકાને કે કામ આતી હે ન લેટને કે કામ આતી હે ન કિસી ઔર ચીઝ કે કામ આતી હે બસ કિસ કે વાસ્તે શો કે વાસ્તે શોકેસ કે અંદર ઉસકો રખ દિયા હે શરીઅતને શો કી ઈજાઝત નહી દી હે.

નુમાઈશ ઔર દિખલાવા શરીઅત મે ના પસંદીદા હે અરે ઈબાદાત કે અંદર ભી શરીઅતને શો કી ઈજાઝત નહી દી હે તો ફિર ઈન ચીઝોં મે કહાં સે ઈજાઝત હો જાયેગી નુમાઈશ કે

લિયે ઈજાઝત નહી હે હમ અગર આસાઈશ કે લિયે ખૂદ કો રાહત પહુંચાને કે લિયે કે હમ કમઝોર હે મગર સહાબાએ કિરામ (રદી) કા મામલા તો યે થા કે વો સાલનોં તક કો જમા કરને કી ઈજાઝત નહી દેતે થે હઝરત હસન બસરી (રહ) કી કહી હૂવી એક બાત હેકે સબસે પેહલી બિદાત જો ઈસ ઉમ્મતકે અંદર ઈજાદ હૂવી વો દસ્તરખાનકે ઉપર દો કિસમકે ખાને હે ઔર હમારે યાં કિતને કિસમ કે ખાને હોતે હે હમ જાનતે હે.

ફુઝૂલ ખર્ચી સે બચો ખૈર મૈં અર્ઝ કર રહા થા કે હમારે યહાં તો ઈન લાયાની ચીઝોં કા ઢેર લગા હૂવા હે બાત ઈસ પર ચલ રહી થી કે માલ અલ્લાહ કી અમાનત હે આપકો અગર અલ્લાહ ને કરોડોં રૂપિયે દે રખ્ખે હે તો આપ યૂં સમજીયે કે યે આપકી ચીઝ નહી હે અલ્લાહ કી ચીઝ હે આપ ભી ઈસ મે સે ઈતના હી ખર્ચ કર સકતે હે જિતના આપકી જરૂરત હે આપ અગર અપની જરૂરત સે ઝિયાદા ઈસ મે ખર્ચ કરતે હે તો ગુના હે સિનેમા દેખને વગૈરા ગુનાહોં મે અપના માલ ખર્ચ કરના તો ગુનાહ હે હી લૈકીન અગર આપ ખાને મે પીને મે મકાન મે શાદી બિયાહ મે અપની જરૂરીયાત મે જિતને માલ મે અપની જરૂરત પૂરી હોતી હે ઉસ્સે ઝિયાદા ખર્ચ કર લિયા તો ઈસી કા નામ ફુઝૂલ ખર્ચી હે ઔર શરીઅતને ફુઝૂલ ખર્ચી કો હરામ કરાર દિયા હે.

માલ ખર્ચ કરને કા હુકમ ઉસ્કે અલગ અલગ રાસ્તેં માલૂમ હૂવા કે યે રૂપિયે પૈસે હમારે નહી હે અલ્લાહ કી અમાનત હે હાં ઈતના હે કે ઈસમે સે અલ્લાહ ને હમેં ઈતના ખર્ચ કરને કી ઈજાઝત દી હે જિતની હમારી જરૂરત હે બાકી જો અલ્લાહ ને ખર્ચ કરને કો કહા વહાં ખર્ચ કિજીયે કુચ્છ ખર્ચે ઐસે હે જિન્કો વાજિબ કરાર દિયા ગયા ઔર કુચ્છ ખર્ચે ઐસે હે જિન્કો ફર્ઝ કરાર દિયા ગયા હે મસલન ઝકાત ફર્ઝ કરાર દી ગયી

સદકાતુલ ફિતર ઔર કુર્બાની વાજિબ કરાર દી ગયી ઔર કુચ્છ ખર્ચે ઐસે હે જિન્કો વાજિબ ઔર ફર્ઝ નહી કરાર દિયા ગયા નવાફિલ કે દરજે મેં હે સૂરે બકરા/૧૫ કે યે લોગ પૂછતે હે કે કયા ખર્ચ કરે આપ કેહ દિજીયે કે જો બચ જાયે વો સબ ખર્ચ કર ડાલો જબ કે હમ તો બેન્ક કે અંદર જમા કરાતે રેહતે હે ઔર અલ્લાહ કા કુર્આન મે હુકમ યે હે કે તુમ્હારી જરૂરત સે જાયદા જો કુચ્છ ભી બચ જાયે ઉસકો ખર્ચ કર ડાલો દર હકીકત વહી જમા હોતા હે ઔર અલ્લાહ કે યહાં મહફૂઝ રેહતા હે સૂરે નહલ /૯૬ જો તુમ્હારે પાસ હે વો ખતમ હોને વાલા હે ઔર જો અલ્લાહ કે પાસ હે વો બાકી રેહને વાલા હે અગર હમ ઈસકો વાકિયતન જમા કરના ચાહતે હે તો ઈસકો અલ્લાહ કી બેન્ક કે અંદર જમા કરાદે સબ ખર્ચ કરદે વહાં જમા હો જાયેગા ઔર કામ આયેગા.

ઓહદા ઔર મનસબ ભી અમાનત હે તો બહરહાલ મૈં બતલા યે રહા થા કે માલ અમાનત હે ઈસી તરહ ઓહદા ભી અમાનત હે હદીષ મે આતા હે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે હે કે અલ્લાહ ને કિસી કો મુસલમાનોં કે કામ કા નિગ્રાન બનાયા હો ઔર વો ઈસ કામ મે સે કિસી કામ કી ઝિમ્મેદારી કિસી ઐસે કો હવાલે કરે કે ઈસ્સે અચ્છા ઈસ કામકો અંજામ દેને વાલા મૌજૂદ હે યાની વો કામ આપ જિસકે હવાલે કર રહે હે ઉસ કામકો ઈસ્સે અચ્છા અંજામ દેને વાલા શખ્સ તુમ્હારે અંદર તુમ્હારે મુઆશરે મે મૌજૂદ હે તો ઈસ આદમીને કૌમ કે સાથ ખિયાનત કી મુતવલ્લી યોકે વાસ્તે મોહતામ્મિ કે વાસ્તે ઈસ્મે તંબીહ મૌજૂદ હે કે આપ ઐસે આદમી કો કોઈ કિતાબ દેંગે કોઈ ઝિમ્મેદારી હવાલે કરેગે કે ઈસ્સે ઝિયાદા સલાહીયત વાલા આદમી મૌજૂદ હે ઔર તુમને ઉસ્કો કિતાબ ઈસ લિયે દી કે ઈસ્કો તુમ્હારે સાથ તાલ્લુક

ઝિયાદા હે તો આપને ખિયાનત સે કામ લિયા હે.

ઈસ્લામી ઉસૂલ સૂરે નિસા/૫૮ અગર કોઈ આદમી અપની તરફ સે કોઈ ઓહદા માંગે ઔર તલબ કરે તો ઈસ્લામ ઈસકી ઈજાઝત નહી દેતા લૈકીન અગર કિસી આદમી કે અંદર સલાહીયત હે ઔર વો કમાલવાલા હે ઈસ્મે ઐસે અવસાફ હે કે ઝિમ્મેદારી કે કામો કો અંજામ દે સકતા હે તો ખૂદ હાકિમ કો ચાહિયે કે વો ઈસકો ઝિમ્મેદારી હવાલે કરે વેસે ભી ઈસ્લામ ને તો એક ઉસૂલ બતા દિયા હે કે અલ્લાહ હુકમ દેતે હે કે તુમ અમાનતેં ઉન્કે હકદારોં તક પહુંચાવો હુકૂમતોં કે યે ઓહદે ઔર મનાસિબ ભી એક તરહ કી અમાનત હે ઉસી લિયે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઈરશાદ ફરમાયા કે કિસી આદમી ને કિસી કો કોઈ ઓહદા ઔર મન્સબ દિયા ઔર ઉસ કૌમ મે ઉસ સે અચ્છા આદમી મૌજૂદ હે જો ઉસ ઝિમ્મેદારી કો ઉસ સે ભી અચ્છી તર અદા કર સકતા હે તો ઉસ ને અલ્લાહ ઔ ઉસ્કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વ સલ્લમ કે સાથ ખિયાનત કી યાની જિસ કો ઓહદા દિયા હે ઉસ્કે મુકાબલે મે દૂસરે આદમી મે ઉસ સે અચ્છી સલાહીયતેં મૌજૂદ હે ઔર હાકિમ ભી ઉસ કો જાન્તા હે ઔર ઉસ્કો દેને મે કોઈ દૂસરી રૂકાવટ રોક નહી બનતી હે ઉસ્કે બાવજૂદ ઉસ્કો ન દે કર દૂસરે કો વો ઓહદા દિયા તો ઈસ્લામ કી તાલીમ કે મુતાબિક ઉસ ને ખિયાનત કી હાકિમ કી ઝિમ્મેદારી હે કે મન્સબો ઔર ઓહદોં કી તકસીમ કે વકત જબ કિસી આદમી કો પસંદ કિયા જાયે તો ઉન કમાલાત સલાહીયતોં ઔર અવસાફ કી બુનીયાદ પર તજવીઝ કિયા જાયે જો ઈસ કામ કો અંજામ દેને કે લિયે હોને ચાહિયે જિસ મે જિત્ની ઝિયાદા સલાહીયત હો ઉસી કો દેના ચાહિયે અગર ઉસ્કો ન દે કર ઉસ સે કમ સલાહીયત વાલે કો દિયા ગયા તો ઉસ ને અલ્લાહ ઔર

ઉસ્કે રસૂલ કે સાથ ખિયાનત કી જબ ઈસ્લામ કી તાલીમ યે હે તો ફિર કિસી કો કોઈ ઓહદા માંગને કી ઝરૂરત હી કયા હે ખૂદ અલ્લાહ કી તરફ સે હાકિમ કો હુકમ દિયા ગયા હે કે જો સલાહીયત વાલા હો ઉસ કો પૈશ કરે બાકી ખૂદ હી માંગના કે મુજે યે ઓહદા ઔર મન્સબ દિયા જાયે ઈસ્લામ ઉસ્કો પસંદ નહી કરતા.

સલાહીયત વાલે આદમી કે લિયે દો રાસ્તે હે ફિર યે હે કે કિસી કો ઉસ્કી સલાહીયત ઔર કમાલાત કી વજહ સે કોઈ ઓહદા દિયા જા રહા હો જૈસે સદર બનાયા જા રહા હો સેક્રેટરી બનાયા જા રહા હો તો ઉસ્કો કબૂલ કરના ચાહિયે યા નહી બાઝ મરતબા શકલ ઐસી હોતી હે કે પૂરે સમાજ ઔર મુઆશરા ઔર પૂરી કમ્યુનિટી મે કોઈ ઐસા હે હી નહી જો ઈસ ઓહદા કો સંભાલ સકે સિર્ફ યહી અકેલા હે કિસી દૂસરે મે ઐસે અવસાફ નહી જો ઈસ ઝિમ્મેદારી કો અમાનતદારી કે સાથ તમામ હુકૂક કોં પૂરા કર સકે સબ લૌગ કેહતે હે કે યે કામ તો યહી કર સકતા હે કોઈ દૂસરા નહી કર સકતા તો ફિર ઉસ્કો ઈન્કાર કરને કી ઈજાઝત નહી હે ઐસી સૂરત મે તો ઉસ્કી યે ઝિમ્મેદારી હો જાતી હે કે ઈસ ઝિમ્મેદારી કો કબૂલ કરલે અગર ઈન્કાર કર દેગા તો ગુનેહગાર હોગા.

લૈકીન અગર ઐસા નહી હે ઈસ ઝિમ્મેદારી કો અંજામ દેને કી સલાહીયત રખને વાલા યે અકેલા નહી હે બલ્કે ઔર ભી બહુત સારે લૌગ ઉસી કે બરાબરી ઔર લેવલ કે મૌજૂદ હે જો ઈસ ઝિમ્મેદારી કો કબૂલ કર સકતે હે ઔર ફિર ઉસ્સે કહા જા રહા હે કે આપ કબૂલ કિજીયે તો ઉસ સૂરત કે અંદર અપને આપ કો ઉસ ઝિમ્મેદારી સે બચાને કે વાસ્તે યે સોચતે હૂયે ઈન્કાર કરતા હે કે ઝિમ્મેદારી કા કામ હે પતા નહી કે મુજ સે પૂરે તૌર પર યે ઝિમ્મેદારી અદા હોગી યા નહી ઉસ અમાનત કો પૂરે

તૌર પર અંજામ દે સકૂંગા યા નહી ઉસ લિયે કેહતા હે કે યે ઓહદા મુજે નહી ચાહિયે મૈ ઈસ ઝિમ્મેદારી કો કબૂલ કરના ઔર યે બોજ ઉઠાના નહી ચાહતા યે કામ મુજ સે નહી હોગા યા મૈં ઉસ સે અપને આપ કો બચાના ચાહતા હૂં તો શરીઅત મે ઉસ્કી ઈજાઝત હે.

ઈસ્લામ ઈસ નઝરીયા કા કાઈલ નહી લૈકીન ઈસ્લામ ને સામને સે કિસી ઓહદા ઔર મન્સબ કો માંગને કી તો બિલ્કુલ ઈજાઝત દી હી નહી આજ કલ તો મામલા બિલ્કુલ બદલ હી ગયા હે ઈલેકશન મે ખૂદ હી ઉમ્મીદવારી કરતે હે કે મુજે ઝિમ્મેદાર બનાવો હાલાંકે ઈસ્લામ ઉસ નઝર યે કા કાઈલ હી નહી ઔર ઉસ નઝરીયા કો બિલ્કુલ પસંદ હી નહી કરતા ઈસ્લામ તો કેહતા હે કે આપ લૌગોં સે ન કહો લૈકીન અગર ઝિમ્મેદારી ઔર અકલમંદ ઔર અસરદાર આપ કી ઈન સલાહીયતોં કો દેખ કર આપ સે કહેં કે આપકો હી યે કામ કરના હે ઔર આપ મના કરેં તો યે અસલ બાત હે ઐસા નહી કે સારી દુનીયા મના કરતી હે કે ઉન કો નહી દેના લૈકીન આપ કેહતે હે કે મૈં હી સદર બનૂંગા મૈ હી સેક્રેટરી બનૂંગા ઔર મૈ ભી દેખતા હૂં કે કૌન મૈરે મુકાબલે પર આતા હે ઈસ્લામ ઉન નઝરીયા કા કાઈલ નહી હે યે તો બળી ગળબળ વાલી ચીઝ હે.

આખિરત કા ઘર કિસ કે લિયે અલ્લાહ કા ઈરશાદ હે કે આખિરત કા વો ઘર હમ ઉન્હી લૌગોં કો દેગે ઉન્હી કે લિયે ખાસ બના રખતે હે જો ઝમીન મે બળા બનના નહી ચાહતે ઔર ન ઝમીન મે ફસાદ ફેલાના ચાહતે હે ઔર અંજામ તો નેકો કારોં કે વાસ્તે હી હે સુરે કસસ/૮૩ યાની જો અલ્લાહ કે અહકામ પર ચલતે હે ઔર નાફરમાઈનીયોં સે અપને આપ કો બચાતે હે ઔર સાથ હી સાથ અપને આપકો બળાઈ તલબ કરને સે ભી બચાતે હે ઐસે લૌગોં કો અલ્લાહ આખિરત મે

કામીયાબ કરતા હે ગોયા અલ્લાહ કે નઝદીક જો બંદે આખિરત કે હકદાર હે ઉન્કી મખ્સૂસ ખૂબી હે કે વો ઓહદા નહી ચાહતે ઉન્કા મિઝાજ ઐસા હે કે ઉન્કો કોઈ ઓહદા દિયા જાયે તબ ભી વો મના કરતે હે હાં લૌગોં કે ઈસરાર કે નતીજા મે કબૂલ કરલેં તો યે બાત ઔર રહી લૈકીન વો અપની તરફ સે ઉસ્કે ખ્વાહિશમંદ નહી હોતે બલ્કે ઉન્કી ખ્વાહિશ તો યે હોતી હે કે યે ઓહદા મુજે ન સોંપા જાયે.

અગર મદદ ચાહતે હો તો ઓહદા મત માંગો હઝરત અબ્દુર્રહમાન બિન સમુરા (રદી) ફરમાતે હે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મુજ સે ઈરશાદ ફરમાયા એ અબ્દુર્રહમાન ઓહદા મત માંગો અમારત મત તલબ કરો સરદારી કા સવાલ મત કરો કે મુજે પ્રેસીડન્ટ બનાવો ઉસ લિયે કે અલ્લાહ કે યહાં એક ઉસૂલ હે કે જો ઓહદા ઔર મન્સબ બગૈર માંગે હૂયે મિલતા હે ઉસ્મે અલ્લાહ કી તરફ સે આપ કી મદદ હોગી ઔર અગર આપ કે તલબ કરને ઔર માંગને સે મિલા હે તો અલ્લાહ કી મદદ નહી હોગી બલ્કે તુમ્હારે હવાલે કર દિયા જાયેગા ઔર જબ તુમને કિસી કામ કી કસમ ખાયી ઔર દૂસરા કામ ઐસા હે જો ઉસ સે બેહતર હે તો ઐસી કસમ કો છોળ કર દૂસરે અચ્છે કામ કો અંજામ દો ઔર કસમ ટુટને કા કફ્ફારા દે દો.

ઈફાદાતઃ આદમી ને કોઈ ઓહદા માંગા નહી થા કોઈ મુતાલબા નહી કિયા થા બલ્કે ઝિમ્મેદારોં ને ઉસ્કી સલાહીયતોં કો ધ્યાન મે રખ્તે હૂયે બગૈર તલબ કે ઉસ પર ડાલા હે તો ઉસ સૂરત મે ઉસ ઓહદા કી જો ઝિમ્મેદારીયાં હે ઉન્કો અંજામ દેને મે ઔર ઉસ ડ્યૂટી કો પૂરા કરને મે અલ્લાહ ઉસ્કી મદદ કરેગા ઔર અગર કોઈ ઓહદા સામને સે માંગતા હે તો યે ઉસ બાત કી દલીલ હે કે વો ઉસ બાત કા દાવા કરતા હે કે મૈ ઉસ કામ

કો અંજામ દેને કી સલાહીયત રખતા હૂં અલ્લાહ કેહતે હે કે અચ્છા અબ ઉસ કામ કો તુમ હી અંજામ દો.

છોટે સે છોટે કામ મે ભી આદમી કો ચાહિયે કે અપની ઝાત કે ઉપર એતેમાદ ન કરે હર કામ મે એતેમાદ અલ્લાહ કી ઝાત પર હોના ચાહિયે ઉસ લિયે કે અલ્લાહ હી વો કામ કર સકતા હે ઔર કિસી કા સામને ચલ કર ઓહદા માંગના અલ્લાહ કી ઝાત કે બજાયે અપની ઝાત પર એતેમાદ કી દલીલ હે.

કિસી દો આદમીયોં કે ઉપર ભી અમીર મત બનના હઝરત અબૂઝર (રદી) ફરમાતે હે કે મુજ સે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઈરશાદ ફરમાયા એ અબૂઝર મૈ તુમ્હે કમઝોર પાતા હૂં યાની તુમ્હારા હાલ દેખ કર મુજે યે મેહસૂસ હોતા હે કે તુમ મે કમઝોરી હે ઈસ લિયે મૈ તુમ્હારે લિયે વહી બાત પસંદ કરતા હૂં જો અપને લિયે પસંદ કરતા હૂં લિહાઝા દો આદમીયોં પર ભી અમીર મત બનના ઔર કિસી યતીમ કે માલ કા વાલી મત બનના.

ઈફ઼ાદાતઃ અમીર ઔર સરદાર બનના બળી ઝિમ્મેદારી કા કામ હે ચાહે કિસી ભી શોબા મે હો ઉસ્કી વજહ સે બહુત બોજ સર પર આ જાતા હે ઈસ લિયે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા તુમ કમઝોર હો લિહાઝા દો આદમીયોં કે ઉપર ભી અમીર ઔર સરદાર મત બનના ઔર કિસી યતીમ કે માલ કા વાલી મત બનના ઈસ લિયે કે યતીમ કે માલ કી ઝિમ્મેદારીયાં ભી બહુત બળી હે ઝર્રા બરાબર ભી ઈસ મે ઈધર ઉધર હો ગયા તો અલ્લાહ કે યહાં બળા સખ્ત જવાબ દેના પળેગા.

લોગોં મે ભી ઈસ તરહ કે લોગ હોતે હે બાઝ વો હોતે હે કે જિન કો ઉસ તરહ કી ઝિમ્મેદારી અગર સોપી જાયે ઔર વો અપને મિઝાજ ઔર અપની તબીયત કે પૈશે નઝર યે સમજતા હો કે

મૈં અપની કમઝોરી કી વજહ સે ઉસ ઝિમ્મેદારી કો પૂરે તૌર પર કમા હક્કહુ અદા નહી કર સકૂંગા તો ફિર ઉસ્કો ચાહિયે કે ઐસી ઝિમ્મેદારી કબૂલ ન કરે.

અમારત સબ્બે નદામત હઝરત અબૂઝર (રદી) સે રિવાયત હે કે એક મરતબા મૈ ને ખૂદ હી રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે દરખ્વાસ્ત કી એ અલ્લાહ કે રસૂલ આપ મુજે કિસી જગાહ કા આમિલ હુકમરાન નહી બનાતે ફુલાં કો આપને ફુલાં જગા ભેજા ફુલાં કો ફુલાં જગા મુજે ભી કિસી જગા કા અમીર બનાદો હઝરત અબૂ ઝર (રદી) ફરમાતે હે કે મૈરી ઉસ દરખ્વાસ્ત પર રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને મૈરે કંધે પર હાથ મારા ઔર ફરમાયા એ અબૂઝર તુમ કમઝોર હો ઔર કિસી જગાહ કા તુમ કો અમીર બના દિયા જાના એક તરહ કા મન્સબ ઔર ઓહદા હે જો એક તરહ કી અમાનત હે યે દુનીયા મે તો બહુત અચ્છા લગતા હે કે બળાઈ મિલતી હે ઓહદા ઔર મન્સબ મિલતા હે લૈકીન અગર ઉસ્કા હક અદા નહી કિયા ગયા તો કિયામત કે રોઝ યહી ચીઝ રૂસ્વાઈ ઔર નદામત કા સબબ હોગી હાં જો ઉસ્કા હક અદા કરે ઔર ઉસ ઝિમ્મેદારી કો કબૂલ કરને પર જો જો કામ સર પર આતે હે ઉન્કો પૂરે તૌર પર અંજામ દે તબ તો ઠીક હે.

ઈફાદાતઃ ઈસ રિવાયત કો લાકર યે બતલાના ચાહતે હે કે અપની તરફ સે તો સવાલ કરના હી નહી ચાહિયે લૈકીન અગર સામને સે કોઈ ઝિમ્મેદારી દી જા રહી હો તો ઉસ્કો ચાહિયે કે બરાબર દેખલે કે યે ઝિમ્મેદારી જો મૈરે હવાલા કી જા રહી હે ઉસ્કો મૈં પૂરે તૌર પર અંજામ દે સકતા હૂં યા નહી ઉસ ઝિમ્મેદારી કો અંજામ દેને કે લિયે જિન વસાઈલ ઔર અસબાબ જિન કમાલાત ઔર ખૂબીયોં જિસ સલાહીયત ઔર કાબિલીયત કી ઝરૂરત હે વો મુજ મે હે યા નહી અગર નહી હે

તો ફિર ઉસ કો કબૂલ ન કરે ઈસ લિયે કે ઉસ સૂરત મે ઉસ્કા હક અદા ન હો સકેગા ઔર હક અદા ન હોને કી સૂરત મે ઝાહિર હે કે અમાનત મે ખિયાનત હોગી ઔર કિયામત કે રોઝ રૂસ્વાઈ હોગી.

હઝરત અબૂ હુરૈરહ (રદી) ફરમાતે હે કે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઈરશાદ ફરમાયા તુમ લૌગ અમારત હુકમરાની કુરસી ઔર મન્સબ કી લાલચ રખોગે આરઝુ રખોગે ઔર તમન્ના કરોગે લૈકીન યહી ચીઝ કિયામત કે રોઝ નદામત ઔર પછતાવે કા ઝરીયા બનેગી.

ઈફ઼ાદાતઃ ફુલાં ઓહદા મુજે મિલ જાયે મૈ સદર બન જાવૂં મૈં સેક્રટરી બન જાઉ લૈકીન યહી ચીઝ કયામત કે રોઝ નદામત ઔર ખસારા કા ઝરીયા બનેગી ઉસ રિવાયત મે ભી વહી બાત ઈરશાદ ફરમાઈ ગઈ જો ઉપર ગુઝર ચૂકી હે કે માંગને કી સૂરત મે અલ્લાહ કી તરફ સે મદદ નહી હોગી ઔર મદદ ન હોને કી સૂરત મે ઉસ્કે હુકૂક કી અદાયગી મે જો હક તલફ઼ી હોગી ઔર કમી રેહ જાયેગી ઉસ પર અલ્લાહ કી તરફ સે કિયામત કે રોઝ સઝા ભુગતની પળેગી ઉસી લિયે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા તુમ લાલચ તો રખતે હો લૈકીન યહી ચીઝ કિયામત મે નદામત કા ઝરીયા બનેગી.

ઈલ્મ ભી અલ્લાહ કી અમાનત હે ઈલ્મ અલ્લાહ કી અમાનત હે જો એહલે ઈલ્મ હે ઈનકો યે બાત બાહોશી કે સાથ સુન લેની ચાહિયે કે જિસકો ભી અલ્લાહ ને ઈલ્મ કી દૌલત અતા ફરમાયી હે કલ કિયામત કે રોઝ અલ્લાહ કે યહાં સવાલ હોગા કે કયા અમલ કિયા ઔર ઈસ ઈલ્મ કા કયા હક અદા કિયા કિતના લોગોં તક પહુંચાયા ઈલ્મ અમાનત હે જિસ રોઝ આપને ઈલ્મ હાસિલ કિયા થા ઉસ રોઝ અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી તરફ સે આપકો હુકમ દે

દીયા ગયા થા કે ઈસ ઈલ્મ કો ફેલાવો.

ઈલ્મ કે છુપાને કી વબાલ સે બચને કા એક સહાબી (રદી) **કા જઝબા** હઝરત મુઆઝ (રદી) કા બિલ્કુલ આખરી વકત સકરાંત કા રૂહ કબ્ઝ હોને કા વકત આયા તો બડે એહતેમામ કે સાથ લૌગોં કો જમા ફરમાયા ઔર ફરમાયા કે એક હદીષ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી હે જો આજ તક મૈનેં આપકે સામને રિવાયત નહી કી આજ મૈં દેખ રહા હૂં કે મૈરા દુનીયા સે જાને કા વકત કરીબ આ ગયા હે ઈસ લિયે યે હદીષ બયાન કર રહા હૂં તાકે મૈં અલ્લાહ કે રસૂલ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી સુનાઈ હૂવી ઈસ વઈદ કે તહત દાખિલ ન હો જાઉં કે જો ઈલ્મ કિસી કે પાસ હે ઔર વો ઈસને છુપાયા તો ઉસે જહન્નમ કી આગ કી લગામ પેહનાઈ જાયેગી ઈસ કે બાદ ઉન્હોંને યે હદીષ સુનાયી કે જિસકા આખરી કલમા لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ વો જન્નત મે દાખિલ હો જાયેગા.

જિસ મે અમાનત કા જઝબા નહી ઉસ્મે ઈમાન નહી રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા એક ઈરશાદ મૈંને નકલ કિયા થા જિસમે અમાનત કા જઝબા નહો ઉસ મે ઈમાન નહી યે ઈમાન નિકલા હી હે અમાનત સે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ સે પૂછા ગયા કે કિયામત કબ આયેગી તો રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને જવાબ દિયા કે જબ અમાનતેં જાયે કી જાને લગેં તો કિયામત કા ઈન્તેજાર કરો.

હર શખ્સ અમીન હે આજ જિસ જિસ કે પાસ જો ઝિમ્મેદારી હે એહલે ઈલ્મ કે પાસ ઈલ્મ કી ઝિમ્મેદારી હે એહલે માલ કે પાસ માલ કી ઝિમ્મેદારી હે હર આદમી કે પાસ ઈસ કા વુજૂદ ઈસ કા જિસમ ઉસ્કે આઝા ઉસ્કી સલાહીયતે યે સારી ચીઝેં

હમારે પાસ અલ્લાહ કી અમાનતે હે ઔર ઈન અમાનતો કી અદાયગી ઔર ઉનકા હક અદા કરને કી ઝિમ્મેદારી હમ પર આયીદ હોતી હે ઈસ વજહ સે ઉસ્કી અદાયગી મે હમ અગર કોતાહી કરેગે તો અલ્લાહ કી ગિરિફ્ત હોગી તો હર એક કે પાસ અલ્લાહ કી કોઈ ન કોઈ અમાનત મૌજૂદ હે ઈસી લિયે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઈરશાદ ફરમાયાબુખારી શરીફકે હર એક તુમમે સે ઝિમ્મેદાર હે ઔર ઈસકી ઝિમ્મેદારી ઈસકે હવાલે કી ગયી ઔર ઈસકી ઝિમ્મેદારી કે મુતાલ્લિક સવાલ કિયા જાયેગા ઈસી લિયે ઉલ્માને લિખ્ખા હે કે અગર કોઈ એક ફર્દ ભી આપકી માતહતી મે નહી હે તબ ભી આપ અપને જિસમ પર અપને આઝા પર અપની સલાહીયતો પર નિગરાન હે ઔર ઉન્કો અલ્લાહ કે બતલાયે હૂવે અહકામ કે મુતાબિક ઈસ્તિમાલ કરના હે હર શખ્સ કો ઈસ અમાનત કો અદા કરને કા એહતેમામ કરના ચાહિયે.

એક ઝરૂરી મસ્અલા ઈસી લિયે હઝરત થાનવી (રહ) ને લિખ્ખા હે કે કિસી દૂસરે કી ચીઝ જો આપકે યહાં માંગને પર આયી હે વો ભી અમાનત હે ઈસકી અદાયગી કા પૂરે તૌર પર આપકો એહતેમામ કરના ચાહિયે કિતાબોં મે મસ્અલા લિખ્ખા હે કે પ્લેટ કે અંદર કિસી કે યહાં સે આપકે યહાં ખાને કી કોઈ ચીઝ આયી તો વો પ્લેટ ઈતની દૈર કે લિયે આયી હે કે વો ખાને કી ચીઝ ઈસકે ઘર સે આપ કે ઘર તક પહુંચ જાયે ઈસ લિયે નહી આયી કે વો પ્લેટ હી રખ કર ઈસી મે સે આપ ખાના શુરૂ કરદેં અબ ચલિયે વો તો ખા લિયા ઈસકે બાદ ભી પ્લેટ ભેજને કા નામ હી નહી લે રહે હે ઈસ કી કહાં ઈજાઝત હે ઈસકો મના લિખ્ખા હે.

કિસી ને આપકો રાઝ કી કોઈ બાત યે સમજ કર કી કે આપ

ઈસકી બાત કો ભેદ રખ્ખેંગે લૈકીન આપને દૂસરે કો બતલા દિયા ઈસને આપ પર જો એતેમાદ કિયા થા ઉસકો મજરૂહ કિયા તો યે ભી ખિયાનત કેહલાયેગી બહરહાલ અમાનત કા મફહૂમ બહુત આમ ઔર બડા વસી હે બલ્કે યૂં સમજીયે કે હમારી ઝિંદગી કા હર હર જુઝ ઈસ ઉમૂમ મફહૂમ મે આ જાતા હે ઈસી લિયે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કા ઈરશાદ હે મુસ્નદે અમદ હદીષ નં.૧૨૫૬૭ જિસ આદમી કે અંદર અમાનત કા વસ્ફ ઔર અમાનત વાલી ખૂબી નહી તો યૂં સમજો કે વો કામિલ મુઅમિન હી નહી કામિલ મુઅમિન ઉસી વકત બન સકતા હે જબ ઈસ મે જઝબયે અમાનત હો જબ ઈસ્કે અંદર યે ખૂબી હોગી તો કોઈ દેખે યા ન દેખે કોઈ કહે યા ન કહે કોઈ ટોકે યા ન ટોકે વો અપની તરફ સે હી અમાનત કો અદા કરને કા એહતેમામ કરેગા.

જન્નત કા દરવાજા કૌન ખુલ્વાએગા? અમાનત કી એહમીયત બતલાને કે લિયે એક ઔર રિવાયત પૈશ કરતે હે હઝરત હુઝૈફા (રદી) ઔર હઝરત અબૂ હુરૈરા (રદી) ફરમાતે હે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ઈરશાદ ફરમાયા કે જબ સારી દુનીયા ખતમ કરદી જાયેગી ઔર કિયામત કાઈમ હો જાયેગી ઔર અલ્લાહ લૌગોં કો દોબારા પૈદા કરકે જમા કરેંગે ઉસ વકત મોમિનીન અલ્લાહ કે હુઝૂર મે પૈશ હોગે યહાં તક કે ઈનકો જન્નત કી નેમતેં બતલાને વાસ્તે જન્નત કો ઈનસે કરીબ કિયા જાયેગા ઓર ઉનકે દાખલે કા વકત કરીબ હોગા લૈકીન જન્નત કે દરવાઝે બંદ હોગે ઓર દરવાઝોં કે ખુલ્વાને કા મસ્અલા હોગા એહલે ઈમાન જિનકે હકમે જન્નત કા ફેસ્લા હૂવા હે વો મુન્તઝિર હોગે કે દરવાજા ખુલે તો હમ જન્નત મે જાયેં સબ એહલે ઈમાન હઝરત આદમ (અલ) કે પાસ જાયેગે ઔર કહેગે કે એ અબ્બા હુઝૂર આપ જન્નત કા દરવાજા ખુલ્વા

દિજીયે તાકે હમ અંદર ચલે જાયેં ઈસ કે જવાબ મે હઝરત આદમ (અલ) ફરમાયેંગે કે તુમ કો જન્નત સે તુમ્હારે અબ્બા કી ગલતી ને હી તો નિકાલા હે મૈં યે કામ નહી કર સકૂંગા યાની જન્નત કા દરવાજા ખુલવાના મૈરા કામ નહી હે વો માઝિરત કરદેગે યે ઈનકી તવાઝુ કી બાત હે બાત યે હે કે જન્નત કા દરવાજા ખુલવાના કિસી ઔર કે લિયે મુકદર હો ચૂકા હે તવાઝુ કે તૌર પર માઝિરત પૈશ કરદેંગે ઔર કહેગે કે મૈરે બેટે ઈબ્રાહીમ (અલ) કે પાસ જાવો.
રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે હે કે એહલે ઈમાન જન્નત કા દરવાજા ખુલવાને કી દરખ્વાસ્ત લેકર હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલ) કે પાસ જાયેગે ઓર ઉન્સે કહેગે કે હઝરત આપ દરવાજા ખુલ્વાઈયે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલ) જવાબ અર્ઝ કરેગે કે મૈં ઈસકા અહલ નહી હૂં જન્નત કા દરવાજા ખુલવાના મૈરા કામ નહી હે મૈં અલ્લાહ કા ખલીલ ઝરૂર થા લૈકીન દૂર દૂર સે થા યાની બિલ્કુલ કરીબ કા જો મિલના ચાહિયે વો બાત નહી થી હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલ) કે કેહને કા હાસિલ યે થા કે બારી તઆલા કે સાથ બરાહે રાસ્ત કલામ કરને કી ભી નૌબત નહી આયી અચ્છા ઐસા કરો કે તુમ હઝરત મુસા (અલ) કે પાસ જાવો જિન્હોને અલ્લાહ સે બરાહે રાસ્ત કલામ કિયા ઔર અલ્લાહ સે શરફે મુખાતિબ સે મુર્શફ હે ઈનકો અલ્લાહ ને યે ફઝીલત અતા ફરમાયી હેગોયા ઉનકો ઈતના કુર્બ તો હાસિલ હૂવા યે એક તરહ કી ફઝીલત હે અગરચે હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલ) કા મકામ ઈનસે બળકર હે જૈસા કે રિવાયતોં સે માલૂમ હોતા હે ખૈર તમામ લૌગ હઝરત મુસા (અલ) કે પાસ આયેગે ઔર ઈનસે અર્ઝ કરેગે કે આપસે અલ્લાહને કલામ ફરમાયા આપકો શરફે મુખાતબતસે નવાજા આપ દરવાજા ખુલ્વાયે વો અર્ઝ કરેગે કે મૈં ઈસ કા અહલ નહી

હૂં યે કામ મેરા નહી હે બલ્કે હઝરત ઈસા (અલ) કે પાસ જાવો વોહ અલ્લાહ કે કલમા હે યાની ઈનકા વૂજૂદ હી અલ્લાહ કી કુદરત કે નતીજે મે હૂવા કે બગૈર બાપ કે અલ્લાહ કે કલમા કૂન કે નતીજે મે પૈદા હૂવે ઈસ લિયે ઈનકો કલીમતુલ્લાહ કહા જાતા હે ઓર રૂહુલ્લાહ ઈસ લિયે કેહતે હે કે અલ્લાહને ઉનકો અહયાયે મૌતા કા મુઅજિજા અતા ફરમાયા થા લૌગ હઝરત ઈસા (અલ) કે પાસ જાયેગે ઔર અર્ઝ કરેગે તો વો ભી જવાબ મે અર્ઝ કરેગે કે મૈં ઈસકા અહલ નહી હૂં રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ જાવો ચુનાન્ચે લૌગ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે પાસ હાઝિર હોગે.

શુર્રાહ લિખતે હે કે પેહલે હી સે યેહો સકતા થા કે લૌગોં કે દિલો મે યે ડાલા જાતા કે વો અવ્વલન હી રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી ખિદમતે અકદસ મે હાજિર હોતે ઔર અપની દરખ્વાસ્ત પૈશ કરતે લૈકીન ઈસ સૂરત મે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કી યે ફૌકીય્યત ઔર આપ કી યે ઈમ્તિયાઝી શાન જો દૂસરે અમ્બીયા એ કિરામ કે મુકાબલે મે હે વો જાહિર ઔર નુમાયાં ન હોતી સબકે પાસ ભેજકર બતલા દિયા ગયા કે યે કામ સિવાયે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે કિસી ઔર સે હો સકને વાલા નહી હે ઈસ લિયે યે સબ કરાયા ગયા.

અમાનતદાર કે લિયે પુલ સિરાત પર આસાની રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ઉઠેગે ઔર આપ કો અલ્લાહ કી તરફ સે ઈજાઝત દી જાયેગી કે અલ્લાહ કી બારગાહ મે ખુસૂસી મકામ પર જાકર અલ્લાહ કી ઐસી ખૂબીયાં બયાન કરેગે કે હુઝૂર ફરમાતે હે કે ઉસી વકત અલ્લાહ કી તરફ સે મેરે દિલ મે ઈલ્કા કિયા જાયેગા જો ઈસ વકત મૈં નહી જાન્તા ઉસ વકત

બારી તઆલા બત્લાયેગે ઔર ઈનકે ઝરીયે સે અલ્લાહ કી ખૂબીયાં બયાન કરૂંગા ઔર દૈર તક સજદે મે રહૂંગા ફિર બારી તઆલા કી તરફ સે કહા જાયેગા કે કહીયે આપ કી બાત સુની જાયેગી.
રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે હે કે અમાનત ઔર રહમ યાની રિશ્તેદારી જો પૈદાઈશી ઔર નસબી રિશ્તેદારી હોતી હે વો દૌનો ખડે રહેગે હો સકતા હે કે અલ્લાહ કી તરફ સે ઈનકો ખાસ શકલ અતા કી જાયે ઔર ફિર યે દૌનો પુલ સિરાત કે દૌનો તરફ દાયેં ઔર બાયેં ખડે રહેગે. બસ યહાં તો યે રિવાયત ઈસી એહમીય્યત કો બતલાને કે લિયે લાયે હે કે હર એક કો પુલ સિરાત પર સે ગુઝરના હે ઉસ્કે લિયે આદમી અગર મદદ હાસિલ કરના ચાહતા હે તો અમાનત ઔર સિલા રહમી ઈન દૌનો ચીઝોં કા એહતેમામ કરને કી ઝરૂરત હે જિતના ઝિયાદા ઈન ચીઝોં કા ખિયાલ રખેગે ઈતની હી વહાં આસાની પૈદા હો જાયેગી.
આજકલ જિસ તરહ અમાનત કે મામલા મે કોતાહી બરતી જાતી હે ઈસી તરહ સિલા રહમી કે અંદર ભી કોતાહી હોતી હે હાલાંકે સિલા રહમી કોઈ મુશ્કિલ કામ નહી હે લૈકીન આપસ કી લડાઈયાં ના ઈત્તિફાકીયાં ઔર આપસ કી કદુરતેં ઈત્ની આમ હો ગયી હે કે બસ અલ્લાહ કી પનાહ ખાન્દાનો મે ભાઈયોં મે રિશ્તેદારોં મે આપસ મે સિલા રહમી યાની રિશ્તેદારી કે હુકૂક કી અદાયગી કા એહતેમામ બિલ્કુલ બાકી નહી રહા.
રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે હે કે પુલ સિરાત પર સે ગુઝર કર જન્નત મે જાના હે તુમ મે સે સબસે પેહલે એક જમાત બિજલી કી તરહ ગુઝરેગી રાવી કેહતે હે કે યે અલ્લાહ કે રસૂલ બિજલી કી તરહ ગુઝરને કા કયા મત્લબ

હે? રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ને ફરમાયા કે બિજલી કો નહી દેખા કે જબ વો કોન્દતી હે તો ઐસા માલૂમ હોતા હે કે અભી આયી ઔર પલક જપક ને મે આસમાન સે લૈકર ઝમીન તકકા કરોડોં મીલ કા ઈતના બડા ફાસલા તે કર લૈતી હે મતલબ યે હે કે તૈઝી કે સાથ ગુઝર જાયેગે.
ઈસકે બાદ એક જમાત વો ભી હોગી જો હવા કી તરહ તૈઝી સે ગુઝર જાયેગી યાની પેહલે વાલોં સે કુછ કમ રફતાર ગુઝરેગે ફિર એક જમાત પરિન્દોં કી તરહ ગુઝરેગી ઔર ઈસકે બાદ વાલી જમાઅત તૈઝ રફતાર ઊંટ કી તરહ ગુઝરેગી.
મુખ્તસર યે કે ઉન્કો ઈનકે આમાલ ચલાયેગે મતલબ યે હે કે જિસકે આમાલ જિસ દરજે કે હોગે ઈસી તરહ કી તૈઝી ઈસ કે અંદર આયેગી.
રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ ફરમાતે હે કે તુમ્હારે નબી પુલ સિરાત પર ખડે રહેગે જિસ વકત ઉમ્મત પુલ સિરાત સે ગુઝર રહી હોગી ઉસ વકત રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ નિગરાની ફરમા રહે હોગે ઔર ઉસ વકત અલ્લાહ સે દુઆ કરતે હોગે એ અલ્લાહ સલામતી સલામતી મતલબ યે હે કે મૈરી ઉમ્મત સલામતી કે સાથ પાર હો જાયે.
યહાં તકકે બાઝ લૌગ ઐસે ભી હોગે કે ઈનકે આમાલ પુલ સિરાત સે ઈનકો પાર કરાને સે આજિઝ હોગે ઈનકે આમાલમે ઈત્ની કુવ્વત નહી હોગી કે વો અગલોં કી તરહ સે પુલ સિરાત સે ગુઝર જાયેં બાઝ લૌગ ઐસે ભી હોગે કે બચ્ચા જિસ તરહ સુરીન કેબલ ઘસિટતા હૂવા ચલતા હે ઐસે ઘસિટ કર પુલ સિરાત પર સે જાયેગે ઔર પુલ સિરાત કે દૌનો તરફ આંકસ લગે હૂવે હોગેઆંકસ યાની વો લૌહા જો દૌનો તરફ સે મુડા હૂવા હો જિસકો હમ આંકડા કેહતે હે ઔર ઉનકો અલ્લાહ કી તરફસે ઈન લૌગો કે ગિરાને કા હુકમ દિયા જાયેગા એહલે કુફ્ર

ઔર વો જિન્કા જહન્નમ મે જાના અલ્લાહ કી તરફ સે તૈ હે ઉન્કો યે આંકસ ખીંચકર જહન્નમ મે ગિરા દેગે ઔર જિનકો જહન્નમ સે બચાના મકસૂદ હે વો કિસી ભી તરહસે ગુઝર જાયેગે તેઝી કે સાથ હો યા ગિરતે પડતે લૈકીન પાર હો જાયેગે ઓર બાઝ ઐસે હોગે કે મખ્દૂશ ઔર ઝખ્મી હોકર ભી નજાત પા જાયેગે ઔર બાઝ વો ભી હોગે કે જો પછાડ કર જહન્નમ મે ગિરા દિયે જાયેગે.

હઝરત અબૂ હુરૈરા (રદી) જો ઈસ રિવાયત કે રાવી હે વોહ કસમ ખાકર કેહતે હે કે કસમ હે ઉસ જાત કી જિસ્કે કબ્ઝેમે મૈરી જાન હે કે જહન્નમ કી ગેહરાઈ સત્તર સાલ કી હે યાની જહન્નમ ઈતની ગેહરી હે કે ગિરને વાલા મુસલસલ સત્તર સાલ તક ગિરતા રહે તબ ઉસ્કી તેહમે પહુંચેગા.

અમાનત ઔર કર્ઝ મે ફરક દેખો અમાનત કિસી કે પાસ રખ્ખો તો મસ્અલા યે હે કે મસલન એક લાખ રૂપિયા અમાનત રખ્ખી તો જિસ કે પાસ અમાનત રખ્ખી ગયી હે ઉસને આપ કે ઈસ એક લાખ રૂપિયે કી હિફાઝત મે અપની તરફ સે કોઈ કમી નહી કી જિસ તરહ વો અપને માલ કી હિફાઝત કરતા હે હૂબહૂ ઉસને આપકે એક લાખ રૂપિયે કો ભી મહફૂઝ રખને કી પૂરી કોશિશ કી જિસ તરહ અપને પૈસે તિજોરી મે રખ્ખતા હે ઈસી તરહ આપ કે પૈસે ભી તિજોરી મે રખ્ખે તાલા લગાયા ઔર પૂરી એહતિયાત કી લૈકીન ઈસકે બાદ ભી ખુદા નખ્વાસ્તા ચોરી હો ગયી તો ઈસ સૂરત મે ઈસકી કોઈ ઝિમ્મેદારી નહી હે જિસકે પાસ પૈસા રખ્વાયા થા ઉસ્કે પાસ સે આપ એક રૂપિયા ભી તાવાન કે તૌર પર લે નહી સકતે જો ગયા વો આપ કા ગયા હાં અગર વો ઈસકી હિફાઝત મે કોતા હી કરતા ઔર જાયે હો જાતા તો આપ વસૂલ કર સકતે હો અમાનત કા યે હુકમ હે.

ઉસ્કે બરખિલાફ વહી એક લાખ રૂપિયે આપ કિસી કો દેં ઔર

કહે કે યે અમાનત નહી હે બલ્કે કર્ઝ હે તો ઈસ્કા હુકમ યે હે કે ઉસ્કો વો ઈસ્તિમાલ કર સકતા હે અમાનત મે તો જૂંકા તૂં રેહને દેના પડેગા લેકીન કરઝ મે ઈસ્તેમાલ કિયા જા સકતા હે ઔર આપ જબ ભી માંગે ઈસકો એક લાખ પૂરે વાપસ દેને પડેગે અગર વો ઈસકે પાસ હલાક ભી હો ગયે ચાહે ઈસ્તિમાલ ન કિયે હોં મહફૂઝ રખ્ખે હોં લેકીન વો કર્ઝ કે નામ સે થે તો વાપસ કરને પડેગેકર્ઝ કા હુકમ યે હે.
અમાનત કા દૂસરા હુકમ ભી સુન લિજીયે વો હુકમ યે હે કે આપને ઈસ કો જો દિયા હે હુબહૂ ઈસીકો મહફૂઝ રખના ઝરૂરી હે ઈસમે ઝર્રા બરાબર ભી ઈધર ઉધર નહી કર સકતે જો નોટ ઔર ગડ્ડી ઔર જો રોકડી દી હે વહી મફૂઝ રખના પડેગા ઈસમે સે એક નોટ ભી બદલના ચાહે તો નહી બદલ સકતે મસલન આપકા દિયા હૂવા નોટ પુરાના હે ઈસકી જગહ વો નયા નોટ રખના ચાહતા હે તો ઉસ્કી ભી ઈજાઝત નહી હે જો દિયા હે વહી વાપસ કરના હે યે અમાનત કા હુકમ હે તો અમાનત કે અંદર યે દો બાતેં હે જો કાબિલે લિહાઝ હે.
હઝરત ઝુબૈર (રદી) **ઔર અદાયે કર્ઝ કી ફિકર** એક કિસ્સા પૈશ કરતે હે કે એક સહાબી કી તરફ સે અમાનત કા કિતના લિહાઝો એહતેમામ કિયા ગયા હે.
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) જિન્કી કુન્નીય્યત અબૂ ખુબૈબ થી વો ફરમાતે હે કે જંગે જમલ યે એક જંગ હે જો હઝરત અલી (રદી) કે દૌરે ખિલાફત મે હૂવી કે દિન જબ મૈરે વાલિદ હઝરત ઝુબૈર મૈદાન મે ખડે હૂવે તો ઉન્હોંને મુજે અપને પાસ બુલાયા મૈં ઉન્કે કરીબ જા કર ખડા હો ગયા તો ઉન્હોને ફરમાયા એ મેરે બેટે આજ કોઈ ભી નહી કતલ હોગા મગર જાલિમ યા મઝલૂમ હો કર યાની જો હક પર હે વો મઝલૂમ બનકર કતલ હોગા ઔર જો નાહક હે વો જાલિમ બનકર કતલ

હોગા મૈ યૂં સમજતા હૂં કે મૈં મઝલૂમીયત કે સાથ કતલ કિયા જાઉગા મૈરા સબસે બડા બોઝ મૈરે કરઝે કા હે યહાં ઈસ રિવાયત કો લાકર યે બતલાના મકસૂદ હે કે એન અપની મૌત કી ઘડી કે અંદર હઝરત ઝુબૈર (રદી) કો જિસ ફિકર ને ઘૈર રખ્ખા થા વો અદાયે અમાનત કા જઝબા થા કે લૌગોં કે જો મુતાલબે મૈરે ઉપર હે વો કિસ તરહ સે અદા હોં ઔર ઉન્હોને ઈસકે લિયે કિત્ના એહતેમામ કિયા કે એન મૈદાને જંગ મે જબ કે સફે કિતાલ મે ખડે હૂવે હે અપને સાહબજાદે કો બુલાકર ઈસ સિલસિલે મે તાકીદ ફરમા રહે હે ઔર અપને બેટે સે કેહતે હે કે હમારા કરજા હમારે માલ મે સે કુચ્છ બાકી નહી છોડેગા યાની કરજા ઈતના હે કે ઐસા માલૂમ હોતા હે કે હમારી મિલ્કીય્યત મે સે કુચ્છ બાકી નહી રહેગા સારી મિલ્કીય્યત કરજા અદા કરને મે ખતમ હો જાયેગી ફિર વસીય્યત કે તૌર પર કહા કે દેખો મૈરે મરને કે બાદ હમારી મિલ્કતોં કો બેચ દેના ઔર સબસે પેહલે મૈરા કરજા અદા કરના ઔર કરજા અદા કરને કે બાદ જો બચ જાયે ઉસ્કે તિહાઈ કે સિલસિલે મે વસીય્યત કરતા હૂં ઔર ઈસ તિહાઈ કા તિહાઈ તુમ્હારે બૈટોં કો યાની મૈરે પોતોં કો દૈના ચૂંકે બેટે મૌજૂદ થે ઈસ લિયે પોતે વરાસત મે સે હિસ્સા નહી પાતે ઈસ લિયે હુસ્ને સુલુક કે તૌર પર યે વસીય્યત ફરમાયી.

હિશામ કેહતે હે કે અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર કી બાઝ અવલાદ હઝરત ઝુબૈર કી બાઝ અવલાદ ઔર બૈટોં કી હમ ઉમર થી યાની બાઝ મરતબા ઐસા હોતા હે કે ચચા ભતીજોં કી ઉમર મે ઝિયાદા ફરક નહી હોતા ઓર ઈસ વકત હઝરત ઝુબૈર કે ૯ બેટે ઔર ૯ બેટીયાં થીં.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ફરમાતે હે કે મૈરે વાલિદ હઝરત ઝુબૈર અપને કર્જા કે મુતાલ્લિક મુજે તાકીદ કરતે રહે ઔર ઉન્હોંને

મુજે યે કહા કે એ મૈરે બેટે અગર મૈરે દૈન કી અદાયગી સે તુમ આજિઝ હો જાવો તો ફિર મૈરે મવલા સે મદદ ચાહના લફઝ મવલા અરબી ઝુબાન મે આકા કે લિયે ભી બોલા જાતા હે અલ્લાહ કી જાત કે લિયે ભી બોલા જાતા હે દોસ્ત કે લિયે ભી બોલતે હે ઔર ઉસ ઝમાના મે ગુલામ હૂવા કરતે થે અગર કિસીને ગુલામ કો આઝાદ કિયા હો તો આઝાદ કિયે હૂવે ગુલામ કો ભી મવલા કેતે હે હઝરત ઝુબૈર ને જબ લફઝે મવલા ઈસ્તિમાલ કિયા તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ કેહતે હે કે વલ્લાહ મૈં નહી સમજા કે ઉન્હોંને લફઝે મવલા બોલ કર કયા મુરાદ લિયા હે ઈસ લિયે મૈંને પૂછા એ અબ્બા જાન આપ કા મવલા કૌન હે? ફરમાયા અલ્લાહ.

દેખિયે ઈન હઝરાત કા યકીન કૈસા થા હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) ફરમાતે હે કે બાદ મે જબ ભી દૈન કી અદાયગી કે સિલસિલે મે કોઈ રૂકાવટ ઔર દુશ્વારી પૈશ આતી થી તો ફૌરન મૈં દુઆ કરતા એ ઝુબૈર કે આકા ઝુબૈર કા દૈન અદા કર દિજીયે તો ફૌરન સહૂલત પૈદા હો જાતી થી યે હઝરત ઝુબૈર (રદી) કી ફઝીલત બયાન કી ગયી હે.

ઉન્હોને યે વસીય્યત કી ઔર મૈદાને જંગ મે શહીદ હો ગયે રૂપિયા પૈસા નહી છોડા બલ્કે ચંદ ઝમીનેં છોડી થી ઈનમે સે એક ગાબા મે થી ગાબા મદીના મુનવ્વર કે કરીબ એક ઈલાકા હે ઈસમે હઝરત ઝુબૈર (રદી) ને એક ઝમીન છોડી થી ઔર મદીના મુનવ્વર મે ગ્યારહ મકાન ઔર બસરા મે દો મકાન ઓર કુફા મે એક મકાન ઓર મિસર મે એક મકાન છોડા થા ઉન્હોને પૈસે નહી છોડે થે બલ્કે યે મિલ્કીય્યતેં થીં.

ઉનકે કરઝે કી નૌઈય્યત કયા થી? અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) ફરમાતે હે કે હોતા યે થા કે હઝરત ઝુબૈર (રદી) બડે સખી થે ઔર કોઈ ભી ઉનકે પાસ અમાનત રખને કે વાસ્તે

આતા તો વો કેહતે કે યે બતૌરે અમાનત નહી બલ્કે બતોરે કર્ઝ દો ઈસ લિયે કે મુજે અંદેશા હે કે કહીં જાયે હો જાયે.
ખૈર હઝરત ઝુબૈર કે પાસ જબ કોઈ શખ્સ અમાનત રખને કે વાસ્તે આતા થા તો ઉસ્કી ખૈરખ્વાહી કરતે હૂવે યૂં કેહતે થે કે મૈં પૂરી હિફાઝત કરૂંગા લૈકીન અગર જાયે હો જાયેગે તો તુમ વસૂલ નહી કર સકોગે ઈસ લિયે મુજે કર્ઝ કે નામ સે દે દો મૈં ખર્ચ કરતા રહૂંગા જબ તુમ્કો ઝરૂરત હો મુજ સે માંગ લૈના મૈં વાપસ દે દૂંગા તો કર્ઝ મે યે આસાની હે કે જિસકે પાસ રખ્ખી ગયી હે વો ઈસ્તિમાલ ભી કર સકતા હે ઔર દૈને વાલે કો ફાઈદા યે હે કે વો સીના ઠોક કર ઈસકે પાસ સે વાપસ લે સકતા હે ઈસ લિયે હઝરત ઝુબૈર ભી ઈસસે કર્ઝ કે નામ સે લૈતે થે ગોયા ઈસ તરહ લૌગોં કે પૈસે આતે થે ઔર વો સખાવત મે ખર્ચ કર ડાલતે થે ઈસી તરહ કી અમાનતોં મે ઈનકા કર્ઝા બહુત બળ ગયા થા.
રાવી કેહતે હે કે હાલાંકે કભી કોઈ ઓહદા ઉન્હોને નહી લિયા ઔર કિસી જગહ સદકાત કી વસૂલીયાત કે લિયે ભેજા જાતા થા વો ઝિમ્મેદારી ભી કબૂલ નહી કી ઔર કોઈ ઔર ચીઝ ભી નહી થી તો ફિર ઈનકી આમદની કયા થી? કિસી ગઝવે મે રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વ સલ્લમ કે સાથ યા હઝરત અબૂ બકર (રદી) કે ઝમાને મે ઈનકે સાથ યા હઝરત ઉમર (રદી) ઓર હઝરત ઉસ્માન (રદી) કે ઝમાના મે ઈનકે સાથ જાતે થે મતલબ યે હે કે ઈનકી આમદની કિસી ઔર તરીકે નહી થી માલે ગનીમત કે તૌર પર જો માલ મિલ જાતા થા વહી ઉનકે પાસ થા.
હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદી) ફરમાતે હે કે ઈનકે ઈન્તિકાલ કે બાદ જબ મૈંને ઈનકા કરજા ગિના તો બાઈસ લાખ દિરહમ નિકલા ઉસ ઝમાને કે બાઈસ લાખ દિરહમ થે હઝરત ઝુબૈર

(રદી) કી શહાદત કે બાદ હકીમ બિન હિઝામ (રદી) જો હઝરત ઝુબૈર કે રિશ્તા કે ચચાજાદ ભાઈ થે વો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર સે મિલે ઔર પૂછા કે એ ભતીજે મેરે ભાઈ કા કિતના કરજા હે? હઝરત અબ્દુલ્લાહને સોચા કે અગર પૂરા કર્જા બતલાઉંગા તો માલૂમ નહી વો કયા સોચેગે ઈસ લિયે મૈંને અબ્બા કા કરજા છુપાને કે લિયે કહા કે એક લાખ હે અબ ઈનકે જવાબ કો જૂઠ પર મહમૂલ ન કિયા જાયે ઈસ લિયે ઉન્હોંને યે ની કહા કે એક લાખ કે અલાવા નહી હે બલ્કે એક લાખ કહા તો એક લાખ કર્જા તો થા હી બાઈસ લાખ મે એક લાખ આહી જાતા હે હકીમ બિન હિઝામ ને કહા કે મૈં નહી સમજતા કે તુમ્હારી મિલ્કતોં સે યે અદા હો જાયેગા યાની ઈસ વકત તુમ્હારે પાસ જિતની મિલ્કતેં હે યે ભી તુમ્હારે ઈસ એક લાખ કે કરઝે કો અદા કરને કે લિયે કાફી નહી હે ઈસ પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ (રદી) ફરમાતે હે કે મૈંને ઈનસે કહા કે અચ્છા અગર બાઈસ લાખ હો તો? ઉન્હોંને કહા કે યે તો તુમ્હારી તાકત સે બહાર કી ચીઝ હે ફિર ઉન્હોંને કહા કે અચ્છા ઠીક હે અગર તુમ સે યે કરજા અદા નહો તો મુજસે મદદ માંગના ઉન્હોંને જવાબ મે કહા કે મુજે ઈસકી ઝરૂરત નહી હે રિવાયતોં મે આતા હે કે ઉન્હોંને ઈનકા શુક્રિયા અદા કરતે હૂવે ઈનસે માઝિરત કરદી રાવી કેહતે હે કે હઝરત ઝુબૈર (રદી) ને ગાબા વાલી ઝમીન ૧૭૦૦૦૦૦ મે ખરીદી થી ઉસકો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈરને સોલા લાખ મે બેચા એક લાખ સત્તર હજાર કે સોલા લાખ મિલે ફિર ઉન્હોંને એલાન કિયા કે જિનકે કરઝે હમારે અબ્બા કે ઉપર હે વો ફુલાં જગાહ આકર મુજસે મિલો ઓર વસૂલ કરલો.

દેખો યહાં અસલ મે યે બાત બતલાના ચાહતે હે કે ચૂંકે ઈનકે દિલ મે લૌગો કા કર્ઝ અદા કરને કા ઔર અમાનત કી

અદાયગી કા જઝબા મૌજૂદ થા તો જો ઝમીન એક લાખ સત્તર હજાર કી ખરીદી ગયી થી અલ્લાહ ને ઈસકે કિતને ગુને દિલવાયે.
હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) કે ઈસ એલાન પર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન જાફર (રદી) ઈન કે પાસ આયે ઈન્કા હઝરત ઝુબૈર (રદી) પર ચાર લાખ દિરહમ થા ઉન્હોંને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) સે કહા કે અગર તુમ ચાહો તો મૈં યે દૈન માફ કર દૈતા હૂં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈરને જવાબ મે ફરમાયા નહી ફિર અબ્દુલ્લાહ બિન જાફર ને કહા કે અગર તુમ ચાહો તો અપને ઈસ મુતાલબા કો તુમ જબ તક કહો વહાં તક મૈં મુઅખ્ખર કર દૈતા હૂં હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) ને જવાબ મે ફરમાયા નહી તો અબ્દુલ્લાહ બિન જાફરને કહા કે ઠીક હે ફિર ઈસ ઝમીન કા એક ટુકડા મુજે દે દો અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) ને ફરમાયા કે યહાં સે લૈકર વહાં તક કા હિસ્સા લે લો.
ફિર હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) ને ઈસ ઝમીન કા કુચ્છ હિસ્સા બેચ કર વાલિદ કા સારા કરજા અદા કર દિયા ફિર ભી ઈસ ઝમીન કે સાઢે ચાર પ્લાટ બચ ગયે ઈસકે બાદ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) હઝરત મુઆવિયાહ (રદી) કી ખિદમત મે હાઝિર હૂવે ઉસ વકત ઉનકે પાસ અમ્ર બિન ઉસ્માન મુન્ઝીર બિન ઝુબૈર ઔર અબ્દુલ્લાહ બિન ઝમ્આ (રદી) ભી મૌજૂદ થે હઝરત મુઆવિયા (રદી) ને હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) સે પૂછા કે ગાબા વાલી ઝમીન કી કયા કીમત લગાઈ ગયી હે? અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) ને જવાબ મે કહા કે એક પલોટ કી કીમત એક લાખ દિરહમ હે હઝરત મુઆવિયા (રદી) ને પૂછા કે કિતને પલોટ બચ ગયે હે? અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર ને જવાબ મે કહા કે સાઢ

ચાર પલોટ ઈસ પર મુન્ઝીર બિન ઝુબૈર (રદી) ને કહા કે ઈસકા એક પલોટ મૈં એક લાખ મે ખરીદતા હૂં અમ્ર બિન ઉસ્માનને કહા કે મૈંને ઈસકા એક પલોટ એક લાખ મે ખરીદ લિયા અબ્દુલ્લાહ બિન ઝમ્આ (રદી) ને કહા કે મૈંને ભી ઈસકા એક પલોટ એક લાખ મે ખરીદ લિયા ઈસ પર હઝરત મુઆવિયાહ (રદી) ને ફરમાયા કે અબ કિતને બચ ગયે હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) ને જવાબ મે કહા કે ડેઢ પલોટ હઝરત મુઆવિયા (રદી) ને ફરમાયા કે મૈંને ઈસ કો ડેઢ લાખ મે ખરીદ લિયા.

રાવી કેહતે હે કે ફિર અબ્દુલ્લાહ બિન જાફર (રદી) ને બાદ મે અપને હિસ્સે મે આયી હૂવી ઝમીન હઝરત મુઆવિયાહ (રદી) કો ૬ લાખ મે બેચી.

જબ હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર અપને વાલિદ કા સારા દૈન અદા કર ચૂકે તો હઝરત ઝુબૈર (રદી) કી અવલાદને કહા કે અબ હમારી મીરાસ હમારે દરમીયાન તકસીમ કરો તો હઝરત અબ્દુલ્લાહ બિન ઝુબૈર (રદી) ને ફરમાયા કે અલ્લાહ કી કસમ જબ તક ચાર સાલ તક મૌસમે હજ મે યે એલાન ન કરલૂં કે જિસકા હઝરત ઝુબૈર (રદી) કે ઉપર કરજા હો વો હમસે આકર વસૂલ કરલે વહાં તક મીરાસ તકસીમ નહી કરૂંગા ચુનાન્ચે હર સાલ મૌસમે હજ મે યે એલાન કરતે થે જબ ચાર સાલ ઈસ તર પૂરે હો ગયે તબ વસીય્યત કે મુતાબિક પુરે હિસ્સે કા તિસરા હિસ્સા નિકાલા ઔર બાકી માલ વુરસા કે દરમીયાન તકસીમ કિયા.

હઝરત ઝુબૈર (રદી) કી ચાર બીવીયાં થીં ઔર હર એક કે હિસ્સે મે ૧૨ લાખ દિરહમ આયે ઈસ હિસાબ સે ઈનકા પૂરા માલ પાંચ કરોડ દો લાખ હૂવા.

ઈસ વાકિયા કો બયાન કર કે યી બતલાના ચાહતે હે કે વો

હઝરાત અમાનત કી અદાયગી કા કિતના ઝિયાદા એહતેમામ કરતે થે કે મૈદાને જંગ મે મરતે મરતે ભી ઈસી કી ફિકર ફરમાયી ઔર વસીય્યત કી ફિર ઈન્કે બેટેને ભી ઈતના એહતેમામ કિયા કે સબ કો બુલા બુલા કર અમાનત લોટાયી ઔર ચાર સાલ તક મૌસમે હજમે એલાન કરવાતે રહે તાકે અમાનત હક વાલેતક પહુંચ જાયે.

ઈસ રિવાયત સે યે સબક ભી મિલા કે અગર અમાનત ઔર કર્ઝ કી અદાયગી કા સચ્ચા જઝબા મૌજૂદ હે તો ઈસ પર અલ્લાહ કી તરફ સે ભી કૈસી મદદ હૂવા કરતી હે ઔર ફિર બરકતેં ભી કૈસી હોતી હે.

અલ્લાહ હમેં ભી અમાનત કી અદાયગી કા એહતેમામ કરને કી તૌફીક ઔર સાદત અતા ફરમાયે આમીન.

વ આખિરૂ દઅવાના અનિલ્હમ્દુલિલ્લાહિ રબ્બિલ આલમીન. વસ્સલાતુ વસ્સલામુ અલા રસૂલિહિલ કરીમ વ અલા આલિહી વ અસ્હાબિહી અજમઈન, આમીન.

